

مبانی اندیشه اسلامی مکان‌سازی مشارکت‌مبنا در بازآفرینی بافت تاریخی؛ نمونه مطالعاتی: محله عودلاجان*

فاطمه حداد عادل

دانشجوی دکتری شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت، تهران، ایران.

اصغر محمد مرادی

استاد گروه مرمت، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

Email: asghar.m.moradi92@gmail.com

مهران علی‌الحسابی

دانشیار گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت، تهران، ایران.

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۷/۱۰ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۱/۱۲/۲۳

چکیده

شهرسازی اسلامی-ایرانی، از مهم‌ترین موضوعات و دغدغه‌های اندیشمندان است که بناها و فضاهای شهر را مکانی در راستای سلوک انسانی و تعالی روحی و معنوی او می‌دانند و به ویژگی‌های کالبدی شهر مطلوب از منظر اسلام می‌پردازند. با توجه به آموزه‌های جامع دین مبین اسلام در آرمانشهر وعده داده شده به اهل صالح زمین و بیان ویژگی‌های آن، مستفاد می‌گردد که انسان با خصلت مدنی بالطبع خود، از طریق شهرسازی مشارکت‌طلب به آرامش خواهد رسید و یکی از خصوصیات مهم فضای عمومی صالح، مشارکت‌طلبی می‌باشد. بحران هویتی ناشی از آسیب به بافت‌های تاریخی موجب تضعیف حس وابستگی انسان به محیط و خصلت مدنی بالطبع او و در نتیجه کاهش مشارکت اجتماعی می‌شود که در این پژوهش، از مکان‌سازی متناسب با بافت تاریخی، به‌عنوان تسهیلگر در پروژه‌های بازآفرینی استفاده می‌شود تا در جهت نیل به آرمانشهر اسلامی گام برداشته شود. در این مقاله با بررسی معیارهای کالبدی مورد نظر اسلام در زمینه بازآفرینی بافت‌های تاریخی، در محله تاریخی عودلاجان تهران به‌عنوان یک نمونه مطالعاتی که اقدامات بازآفرینی در آن انجام شده و حضور مردم در بافت بعد از اقدامات کم‌رنگ بوده است؛ با هدف بررسی و مطالعه ارتباط بین شاخص‌های «مکان‌سازی مشارکت‌مبنا در بازآفرینی بافت‌های تاریخی» به‌عنوان عامل ایجاد «دلبستگی مکانی» و «مشارکت‌طلبی» با استفاده از پژوهش آمیخته (کمی و کیفی) به روش توصیفی-تحلیلی مبتنی بر روش‌های تحلیل محتوای اسناد کتابخانه‌ای و پیمایش مقطعی کمی (پرسش از کارشناسان و مردم محله عودلاجان) و کیفی (مشاهدات نظام‌مند کارشناسی از بافت)، به بررسی مبانی اندیشه اسلامی مکان‌سازی مشارکت‌مبنا در بازآفرینی بافت‌های تاریخی پرداخته‌است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با روش آمار توصیفی و استنباطی بوده که نرمالیتی داده‌ها با آزمون کلموگروف-اسمیرنوف و آزمون فرضیه‌ها با ضریب همبستگی اسپیرمن و معادلات ساختاری به روش PLS و مدل‌سازی با نرم‌افزار SmartPLS^۳ انجام شد. تأیید روایی توسط اساتید و پایایی با رسیدن به نقطه اشباع نظری و ضریب آلفای کرونباخ بررسی شد. پس از طی موفقیت‌آمیز تمامی آزمون‌های مدل‌ساختاری شامل ضرایب مسیر (بتا) و معناداری آن (T-Value)، شاخص ضریب‌تعیین (R^۲)، شاخص ارتباط پیش‌بین (Q^۲)، شاخص شدت تأثیر (F^۲) و شاخص هم‌خطی (VIF) برای دو گروه مردم بافت و کارشناسان خبره با اطمینان بالا تأیید و مدل‌سازی ارائه شد. سپس از طریق مشاهده نظام‌مند تک‌تک شاخص‌های پژوهش و تحلیل کیفی کارشناسانه، نتایج بررسی و تعمیم داده شد و مدل کلی ارائه گردید.

واژگان کلیدی: شهر ایرانی-اسلامی، خصلت مدنی بالطبع انسان، بازآفرینی بافت‌های تاریخی، مکان‌سازی مشارکت‌مبنا.

۱. مقدمه

شهر اسلامی شهری است که در آن مظاهر تمدن اسلامی نمود دارد و دارای هویت خاص فضایی، فرهنگی، و تاریخی است که ویژگی‌های فضایی، فرم‌های ارتباطی، و عناصر ساختمانی خود را در ارتباط با دین اسلام و از قرآن و سنت و اجتماعات اسلامی برگرفته است. در شهرسازی امروز، محیط و فضاهای کالبدی و مادی شهرها، با محیط و فضاهایی که پیام و معنایی معنوی و روحانی القا نمایند، بیگانه‌اند. جدایی انسان از مبانی معنوی و فرهنگی است که موجب بحران هویتی و در نتیجه مشارکت‌گریزی او شده است و این در حالی است که انسان ذاتاً مدنی بالطبع است؛ و سبب می‌شود فرد برای نیازهای معیشتی خود و همچنین پاسخ به احساس نیاز به معاشرت و ارتباط متقابل با دیگران، تمایل به ایجاد اجتماع داشته باشد. به تعبیری خاص یکی از نیازهای اساسی انسان در زندگی جمعی و بنا به اقتضای خصلت مدنی بالطبع وی، تعاملات اجتماعی است. شهرهای امروزی فاقد اصول و ارزش‌های معنوی، اعتقادی و نیز ویژگی‌ها و مشخصات بومی تاریخی و محلی‌اند و فقدان معیارهای مبتنی بر مبانی نظری برآمده از فرهنگ ایرانی-اسلامی در همه عناصر و اجزای آنها سیطره یافته و تا حوزه بهسازی نیز کشیده شده است. بنابراین در چنین شرایطی بازآفرینی بافت‌های تاریخی بر اساس مبانی اسلامی از اهمیت و ضرورتی خاص برخوردار است.

معماری بافت تاریخی تحت تاثیر مولفه‌های کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی محلات امروزی و به اصطلاح مدرن قرار گرفته و زمینه ضعف در تعلق و دلبستگی مکانی و پیوند فرد با محیط زندگی را به وجود آورده‌اند. به نظر می‌رسد تضعیف حس وابستگی انسان به محیط زندگی، موجب کاهش مشارکت اجتماعی، و مشارکت کم‌رنگ او موجب عدم موفقیت پروژه‌های بازآفرینی در بافت‌های تاریخی می‌شود. این مقاله بعد از بررسی اهمیت مشارکت اجتماعی در نمونه‌های موفق و تحلیل محتوای مبانی نظری که منجر به استخراج شاخص‌های مکان‌سازی مشارکت‌مبنا شد و مطالعه آنها در محله تاریخی عودلاجان تهران به‌عنوان یک نمونه مطالعاتی که اقدامات بازآفرینی در آن انجام شده و حضور مردم در بافت بعد از اقدامات کاهش داشته، به روش توصیفی-تحلیلی و با استفاده از پیمایش مقطعی کمی بین

مردم بافت و کارشناسان خبره مؤثر در بافت، و سنجش کیفی مشاهدات نظام‌مند در بافت توسط خود پژوهشگر، در صدد پاسخ به این سؤال که «چگونه می‌توان به‌وسیله رویکرد مکان‌سازی در بافت تاریخی و افزایش مشارکت اجتماعی موجب توفیق بازآفرینی بافت تاریخی بر مبنای ارزش‌ها و فرهنگ اسلامی شد؟» بر آمده است که در پژوهش‌های پیشین این موضوع مغفول مانده بود. بطوریکه تحقیقات گسترده‌ای در خصوص بازآفرینی بافت تاریخی و ابعاد مختلف آن و ضرورت مشارکت در بافت و یا حتی ابعاد بحث مکان و هویت در بافت تاریخی انجام شده است؛ ولی در مورد مکان‌سازی و تاثیر آن در بافت تاریخی مطالعه خاصی انجام نشده؛ و بحث مکان‌سازی مشارکت‌مبنا در بافت تاریخی نیز کلاً مغفول مانده است.

۲. ادبیات و مبانی نظری پژوهش

عرصه تعاملات اجتماعی در شهر ایرانی-اسلامی اسلام به‌عنوان آخرین و کامل‌ترین دین توحیدی در قلمروهای متکثری از شئون زندگی بشر ورود پیدا کرده که کیفیت سکونت نیز از این مقوله مستثنی نیست (بمانیان ۱۳۹۳)؛ و ارزش‌های تعالی‌جویانه‌ای را در زمینه شهر و محیط زندگی انسان به‌عنوان آرمانشهر اسلامی مطرح کرده که امروزه با ظهور فرهنگ جدید و غفلت از ابعاد معنوی و الهی انسان مورد بی‌مهری قرار گرفته است (حسینی ۱۳۹۳). اسلام در عین تذکر بر آدمی در هجران از دارالقرار واقعی و بهشت موعود، وعده تحقق حتمی آرمانشهری را ارائه می‌دهد که به صورت کالبدی آن در سیطره منجی موعود، نمود علنی خواهد پذیرفت (مطلبی و نادری ۱۳۸۸). مقوله کیفیت و ضرورت زیست انسان در اجتماع و به عبارتی «اجتماعی بودن بشر»، در نظریات فلسفی از جمله در موضوع انسان‌شناسی (آنتروپولوژی) قابل بررسی است (محتشم ۱۴۰۰). مفهوم مدنی بالطبع بودن از سوی فلاسفه برجسته یونانی و متفکرین، حکما و فلاسفه مسلمان مطرح شده است. مدنی بالطبع بودن یعنی انسان طبیعتاً اجتماعی است و ذاتاً به زندگی اجتماعی گرایش دارد (مطهری ۱۳۸۷، ۲۴۶). آثاری که از فلاسفه یونان به جامانده، نشان می‌دهد که افلاطون و ارسطو از نخستین کسانی بودند که این مسئله را مطرح کرده‌اند؛ و این سخن معروف که «انسان مدنی بالطبع، یا حیوانی است سیاسی» از ارسطو

نیاز است که انسان را فطرتاً متمایل به مشارکت اجتماعی می‌کند و موجب افزایش کیفیت زندگی او می‌شود. امروز شهرهای معاصر بیش از همیشه به آرمانگرایی مطرح در اسلام نیازمند هستند. چرا که اغتشاش و شرایط ناپایدار انسانی و محیطی به حداکثر رسیده و آثار و نتایج آن از تقویت نامتناسب زندگی فردی تا گسیختگی اجتماعی را منجر شده است (بمانیان ۱۳۹۳). از این رو می‌توان با شناسایی عناصر فضای صالح، در حفاظت محیطی و مسئولیت اجتماعی مکان کوشید. در این دیدگاه مکان‌ها تبدیل به مراکزی سرشار از مفاهیم عمیق از وجود بشری می‌باشند.

بوده است (مظفری ۱۳۹۹). «انسان موجودی اجتماعی است و تأمین بسیاری از نیازها و شکوفایی استعدادهای خود را در بستر تعامل و مشارکت اجتماعی جست‌وجو می‌کند».

با نگاهی به تاریخ سکونت بشر نیز می‌توان دریافت که انسان از همان ابتدا در پی تشکیل اجتماع بوده است تا از این طریق بتواند در قالب روابط گوناگون اجتماعی و از جمله تعاملات اجتماعی به این نیاز فطری خویش پاسخ دهد (بهزادفر و طهماسبی ۱۳۹۲). در تعاملات اجتماعی مقصود و هدف اصلی، برطرف نمودن مجموعه‌ای از نیازهای فطری انسان است که البته بخش مهمی از آنها مربوط به نیازهای مادی و معیشتی وی می‌باشد. همین

جدول ۱: بررسی ویژگی‌ها و خصوصیات مکانی عرصه تعاملات اجتماعی در فضاهای عمومی شهر ایرانی - اسلامی (مأخذ: نگارندگان)

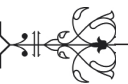
ویژگی عرصه	کارکرد	خصوصیات مکانی در ساختار فضایی	روابط اجتماعی (عمل صالح)
مسجد	مذهبی - آیینی	واقع در نقطه ثقل شهر (جامع) و مرکز ثقل محلات (مسجدمحل) - ارتباط فضایی متقابل با سایر بافت‌های شهری و محلی (حکومتی، تجاری، اجتماعی و مسکونی)	برگزاری نماز جمعه در مسجد جامع - مراسم آیینی دسته‌جمعی - مکان اصلی اجتماعات مردمی - شکل‌گیری افکار عمومی - محل رفق و فتق امور - تعامل و تعاون مردم جامعه در برگزاری آیین‌ها
بازار	خرید و فروش و تجارت	ستون فقرات ارتباطات شهری - مکان‌های دائمی با فضاهای ساخته شده - ترکیب و هم‌نمایی با سایر عرصه‌های شهر و محلات - گشودگی اصلی بازار بر روی میدان و شارع عام و اماکن متبرکه - شبکه بدون بن بست	زندگی تجمعی در مسکن نزدیک به بازار - گردشگاه و فضای تفریحی - روحیه فتوت و اخوت صنوف بازار - کانال جریان حیات اجتماعی - اعلان اخبار عمومی - برگزاری اعیاد و مراسم مذهبی - سنگر اجتماعی مردم - پایگاه مشارکت در امور شهری
میدان	اجتماع، تجارت، نمایش اقتدار حکومت	فضایی کالبد یافته و مشخص - مجاورت و رابطه با عناصر اجتماعی، اداری، و مذهبی - دارای بازار کوچک	برگزاری جشن، مسابقه و داستان‌سرایی برای تمام مردم (به صورت دسته‌جمعی) و فرصتی برای مرادوات روزانه
تکیه و حسینیه	مراسم و نمایش آیینی - مذهبی	مفاصلی پیوندی شبکه معابر - قرارگیری سلسله‌مراتبی در میان محلات - مکان‌هایی محصور و چندعملکردی - انعطاف بیشتر تکیه با عملکرد تجاری نسبت به حسینیه	نمادی اجتماعی و محلی - تقویت و همبستگی گروهی - رابطه پایدار با مردم به دلیل ایجاد، نگهداری و بهره‌مندی مادی و معنوی - انجام یا تماشای مراسم آیینی به صورت دسته‌جمعی

و اسلامی ساماندهی می‌شود که مدیریتی درخور را طلب کرده و دارای معنا و روحی خواهد بود که هویت‌های شهر را آشکار می‌کند؛ و این هویت‌مداری موجب دل‌بستگی مکانی در اعضای جامعه اسلامی می‌شود.

۲-۱. بازآفرینی بافت‌های تاریخی

شهرهای متعددی در ایران و نه همه شهرها دارای مناطق تاریخی ارزشمند هستند که شامل هسته اولیه شهر و بافت قدیمی پیرامونش بوده با عنوان بافت تاریخی از آنها یاد می‌شود (نوری ۱۳۹۹). واژه Regeneration به معنای احیا کردن، جان دوباره بخشیدن، از نو رشد کردن، گرفته شده و در مطالعات شهری به معنای احیا، تجدید نسل، تجدید حیات، معاصرسازی، و بازآفرینی به

انسان که موجودی نظام‌مند، مدنی بالطبع، و خلاق فضای زیست است، جهت رشد و توسعه در مسیر تعالی و کمال، به الگوی مناسبی جهت مکان‌های عمومی در شهر، نیاز دارد. شهرسازی اسلامی مشتعل بر مبانی نظری و تئوری‌های مربوط به اصول و ارزش‌هایی است که باید بر محیط زندگی مسلمین و بر روابط انسان با محیط و با سایر هم‌نوعان خویش حاکم باشند. این اصول و ارزش‌ها از تعالیم اسلامی استخراج شده‌اند و در بردارنده عوامل مهم فرهنگی - ملی هستند. در الگوی شهر ایرانی - اسلامی عامل مسلط، دین اسلام است. همچنین شهر ایرانی - اسلامی متأثر از شهروندان ایرانی مومن و مسلمانی است که به آن هویت می‌بخشند و شهرسازی و کالبد شهر بر اساس الگوها و معیارهای ویژه مذهبی

۱۳۹۴). لازمه بازآفرینی در بافت تاریخی جلب مشارکت اجتماعی است که در حال حاضر به دلیل کم‌توجهی به مسائل فرهنگی و اجتماعی و تأکید بیشتر بر ابعاد کالبدی و اقتصادی در طرح‌ها و عدم آگاهی از علم مرمت به طور تخصصی و طولانی بودن پروسه جلب اعتماد و مشارکت عمومی مورد غفلت قرار گرفته و یا راهکارهای عملی و اجرایی برای آن در نظر گرفته نشده است؛ که از طریق اقداماتی قابل انعطاف، تدریجی، خردمقیاس، و جامع‌نگر و به‌وسیله نیل به دیدگاه مشترک، آموزش، آگاهی‌سازی، اعتمادسازی، و مشارکت اجتماعی این امر تسهیل خواهد شد.

۲-۲. مکان‌سازی مشارکت‌مبنا در بافت

تاریخی

مکان به معنای جایی برای جاری شدن رویدادها و وقایع به منظور زندگی کردن، و عنصر اصلی هویت ساکنان آن است (حبیبی ۱۳۸۷)؛ و حالت خاصی از فضا است که با هنجارها و ارزش‌های انسانی تنیده شده است و دارای بار معنایی می‌باشد (مدنی‌پور ۱۳۷۹) که می‌توان به‌وسیله مکان‌سازی ایجاد کرد. مکان‌سازی^۶ معمولاً به فرایندهایی اشاره دارد که توسط آنها یک فضا هم مفید و قابل استفاده می‌شود و هم معنادار. این فرایندها ممکن است فیزیکی باشد؛ مانند دستکاری محیط و منظر و ساخت ساختمان و یا به صورت ذهنی روی دهد؛ مانند الصاق معانی و ایجاد احساسات مختلف انسانی در مکان‌ها که در هر صورت، همه آنها از خلال یا به واسطه تفاهم مشترک بین ذی‌نفعان در آن فضا شکل می‌گیرد (عارفی ۱۳۹۶). این تفاهم‌ها^۷ همواره دو قطب مشخص دارد؛ در یک سوی این طیف کاربران و ساکنان اصلی فضا قرار دارند و در آن سو، سایر افرادی هستند که به گونه‌ای با آن مکان و رویدادهایش در تعامل می‌باشند (رودی^۸ ۲۰۱۱). تمرکز اصلی طراحی شهری بر مکان‌سازی و آفرینش مکان‌هایی برای مردم و ارتقای کیفیت و سرزندگی آنها است. امروزه کانون توجه برنامه‌ریزی و طراحی منظر به خلق مکان‌های با کیفیت بالا یا مکان‌سازی است (سیلبرگ^۹ ۲۰۱۳). بنابراین مکان‌سازی بیشتر به دنبال ارتقای نقش مکان‌های عمومی پایدار با هویت خاص، مطابق با نیازها و خواسته‌های انسانی و دربرگیرنده فعالیت‌های اجتماعی

کار می‌رود. با توجه به آنکه این واژه در لغت به معنای «بازتولید یا ترمیم بخشی از یک تمامیت زنده که در معرض نابودی قرار گرفته است» می‌باشد رویکردی جامع‌نگرانه و منعطف در مرمت بافت‌های شهری است که تنها به ابعاد کالبدی بسنده نکرده است؛ بلکه علاوه بر آن به دنبال بهبود وضعیت بافت در همه ابعاد اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و زیست محیطی می‌باشد (پوراحمد و دیگران ۱۳۸۹). بازآفرینی شهری فرایندی است که به خلق فضای شهری جدید با حفظ ویژگی‌های اصلی فضایی (کالبدی و فعالیتی) منجر می‌شود. در این اقدام، فضای شهری جدیدی ایجاد می‌شود که ضمن شباهت‌های اساسی با فضای شهری قدیم، تفاوت‌های ماهوی و معنایی را با آن به نمایش می‌گذارند (کارپج^۲ و دیگران ۲۰۱۸، ۵). بازآفرینی یعنی تولید سازمان فضایی جدید منطبق بر شرایط تازه و ویژگی‌هایی نو که در ایجاد روابط شهری جدید و یا بازتعریف روابط شهری کهن مؤثر است. در این رویکرد توجه به حفظ ارزش‌های فرهنگی و حفظ ثروت‌های بومی و تاریخی، استقبال از ساخت و سازهای دارای کاربری‌های متعدد، توجه به اقدامات کیفی به موازات اقدامات کمی، مشارکت گروه‌های اجتماعی و غیره مشهود می‌باشد (مک‌دانلدز^۳ ۲۰۰۹، ۵۰). بازآفرینی شهری^۴ در واقع پیرو روند رو به افزایش مسائل شهری و افت کیفیت در مناطق مرکزی و قدیمی شهرها، سیاست‌گذاران را واداشت تا برنامه‌های نوسازی و طرح‌های توانمندسازی را جهت پاسخ به مسائل فوق‌بکار گیرند. بنابراین بازآفرینی شهری عبارت است از دید جامع و یکپارچه و مجموعه اقداماتی که به حل مسائل شهری منجر شود؛ به طوری که بهبود دائمی در شرایط اقتصادی، کالبدی، اجتماعی و زیست‌محیطی ناحیه (منطقه)‌ای که دستخوش تغییر شده را فراهم می‌کند (رابرتز^۵ ۲۰۰۰). بهسازی و بازآفرینی شهری به ابزاری برای تحقق راهبردهای پایداری، توسعه متوازن، حفاظت از میراث، ارتقای کیفیت محیط شهری، جلوگیری از آسیب‌های اجتماعی، و... تبدیل شده که در طول دهه ۹۰ و اوایل قرن بیست‌ویکم با تأکید بر فرهنگ، هنر و برنامه‌های تفریحی، تأکید بر افزایش اشتغال و کاهش فقر و محرومیت اجتماعی، وجود تعامل و مشارکت بیشتر میان بازیگران و دستگاه‌های درگیر و حرکت به سوی حکمروایی خوب، و اصول توسعه پایدار عمومیت پیدا کرد (بنیادی و دیگران

دیگران (۱۳۸۴).

این که یک بافت دارای ارزش است، از حیث ماهیتی است که در چارچوب فرهنگی آن جامعه وجود دارد. از این حیث باید به مردم و ساکنین کمک کرد تا درک فرهنگی جدید و عمیقی از گذشته به دست آورند. تعمیق و گسترش این درک مجدد از دستاوردهای فرهنگی، موجب افزایش مشارکت شهروندان در حفظ میراث فرهنگی می‌شود. از این رو، باید فلسفه حفظ میراث فرهنگی را به مردم آموزش داد و در ادامه، کمک‌هایی که مردم می‌توانند در این زمینه ارائه دهند را مشخص کرد (طاهرخانی و متوسلی ۱۳۸۵؛ هاستون^۱ و دیگران ۲۰۱۵). لذا در موضوع مکان‌سازی بافت‌های تاریخی باید به گونه‌ای عمل شود که دلبستگی مکانی ایجاد شود تا موجب تمایل به مشارکت اجتماعی شود و در نتیجه برای بازآفرینی بافت تاریخی به کمک مشارکت اجتماعی مردم، بتوان موفقیت چشمگیر حاصل نمود.

۲-۳. شاخص‌های مکان‌سازی مشارکت‌مبنا در بافت تاریخی

در این پژوهش، پژوهشگر با هدف استخراج کدهای مکان‌سازی و بازآفرینی بافت تاریخی، اقدام به تحلیل محتوا در میان منابع مرتبط با بازآفرینی مکان‌محور بافت تاریخی بر اساس کدگذاری به ترتیب فراوانی تکرار مؤلفه‌ها کرده است. در روش تحلیل محتوا هم به‌طور کمی و مقوله‌بندی کدهای مورد نظر و شمارش تعداد در منابع فارسی و لاتین در بخش «شاخص‌های بازآفرینی بافت تاریخی مشارکت‌مبنا» بهره برده شد و هم اشتراک نظریات و مدل‌های نظری مکان‌سازی و مشارکت به‌صورت کیفی در بخش «شاخص‌های مکان‌سازی مشارکت‌مبنا» بهره گرفت.

همانطور که ملاحظه می‌گردد مؤلفه‌های «حفاظت بافت» (به‌عنوان زمینه) و «مشارکت اجتماعی»، «اعتمادسازی»، «هویت ادراکی»، «اجماع»، و «تعامل» بیشترین مباحث و موضوعاتی هستند که در حوزه بازآفرینی در بافت تاریخی به‌عنوان دغدغه پژوهشگران مطرح هستند و همچنین نقش «مشارکت اجتماعی» در توفیق پروژه‌های بازآفرینی در بافت تاریخی که از بررسی تجارب موفق دریافت شد، که همه نشان‌دهنده اهمیت جایگاه «مشارکت اجتماعی» در توفیق پروژه‌های

در جوامع محلی است که از اهداف اصلی طراحی شهری می‌باشد.

هدف از مکان‌سازی مشارکت‌مبنا خلق مکان‌هایی است که مردم را به تعامل هرچه بیشتر با یکدیگر دعوت؛ و در عین حال اجتماعی سالم‌تر و از حیث اقتصادی پویاتر را ترغیب و ترویج کند (طبرسا و حاجی‌ها ۱۳۹۵). جایی که مردم از آن لذت می‌برند و وقت خود را در آن صرف می‌کنند. در واقع جایی که مردم به جای اینکه بخواهند سریع از آن عبور کنند، آن را برای درنگ، ماندن و ملاقات انتخاب کنند. به باور یان‌گل، هر چه مکان از نظر کیفی بهتر باشد، فعالیت‌های گزینشی در آن بیشتر اتفاق می‌افتد و در یک مکان خوب، فعالیت‌های اختیاری بیشتری رخ می‌دهد، ضمن اینکه فعالیت‌های ضروری در آن پایدار می‌ماند. مردم در شهر یک سری مکان‌های جذاب را شناسایی می‌کنند و برای مدت زمان زیادی در آن می‌مانند (حیدرزاده ۱۳۹۰).

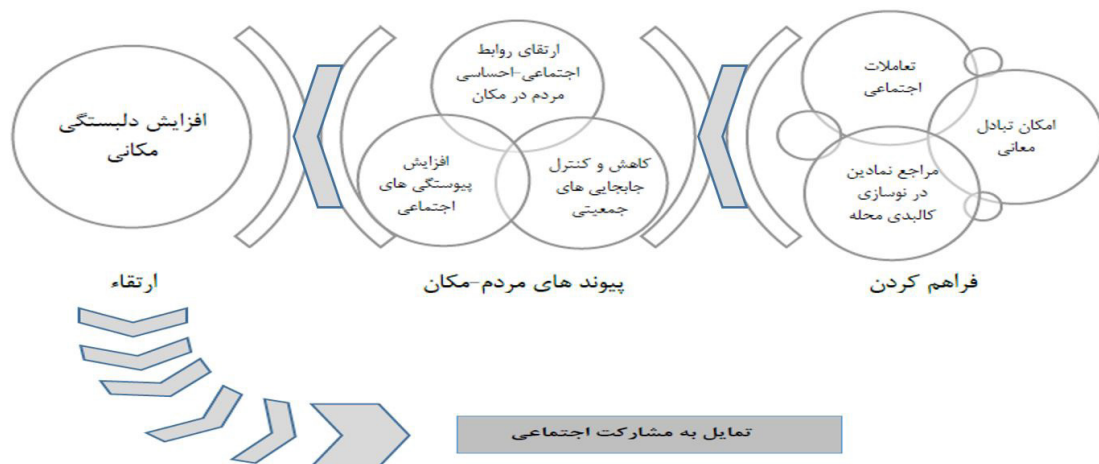
مکان‌سازی مشارکت‌مبنا در بافت تاریخی نیز گونه‌ای از مکان‌سازی است که با هدف ایجاد یا حفظ مکان تاریخی به‌وسیله اقداماتی که مقید و مشروط به ارزش‌ها و اصالت‌ها باشد و برگشت‌پذیر بوده و اصول حفاظت در آن رعایت شود؛ به‌وسیله مردم و با مشارکت اجتماعی آنان، که موجب ارتقای کیفیت زندگی در بافت و افزایش احساس تعلق و هویت در مکان می‌شود، انجام شده است (حیدرزاده ۱۳۹۰). بافت‌های تاریخی علی‌رغم شرایط نگهداری نامناسب، همچنان دارای ارزش‌های اجتماعی قابل توجهی می‌باشند. می‌توان بیان داشت که این فضاها، خاطره جمعی شهروندان را در خود نگه داشته‌اند و حس تعلق را ایجاد کرده که به کمک آن، از زوال و نابودی حیات مدنی شهر جلوگیری می‌کنند. ولیکن با توجه به اهمیت ویژگی‌های اجتماعی، عمده فعالیت‌ها و تمرکز اقدامات در بافت تاریخی، از مشارکت اجتماعی دور است و بیشتر جنبه کالبدی دارد. مزایای مشارکت اجتماعی در طرح‌های بافت تاریخی، سهمین شدن مردم در قدرت، افزایش سطح آگاهی‌های عمومی جامعه، ایجاد حس مسئولیت اجتماعی و تعلق به جامعه، بهبود کیفیت طرح‌ها و برنامه‌های شهری، اتخاذ تصمیمات درست‌تر و منطقی‌تر، تدوین هدف‌های صحیح‌تر برای برنامه‌ها و طرح‌های شهری، کاهش هزینه‌ها و برقراری پیوند بین مردم و طرح و برنامه‌های شهری می‌باشد (کلانتری و

جدول ۲: بررسی ویژگی ها و خصوصیات مکانی عرصه تعاملات اجتماعی در فضاهای عمومی شهر ایرانی - اسلامی (مأخذ: نگارندگان)

مؤلفه	کد منبع ^{۱۱}	فراوانی
	۱	۲۵
	۲	۲۴
	۳	۲۳
	۴	۲۲
	۵	۲۱
	۶	۲۰
	۷	۱۹
	۸	۱۸
	۹	۱۷
	۱۰	۱۶
	۱۱	۱۵
	۱۲	۱۴
	۱۳	۱۳
	۱۴	۱۲
	۱۵	۱۱
	۱۶	۱۰
	۱۷	۹
	۱۸	۸
	۱۹	۷
	۲۰	۶
	۲۱	۵
	۲۲	۴
	۲۳	۳
	۲۴	۲
	۲۵	۱
حفاظت بافت	*	*
مشارکت اجتماعی	*	*
اعتمادسازی	*	*
هویت ادراکی	*	*
اجماع	*	*
تعامل	*	*
کاربردی	*	*
فعال	*	*
دسترسی	*	*
پایداری	*	*
تنوع	*	*
ارزش تاریخی	*	*
بصری	*	*
سنتی	*	*
حفاظت طبیعی	*	*
بهداشت	*	*
آموزش	*	*
اطلاع رسانی	*	*

بازآفرینی بافت تاریخی می باشد. حال باید ببینیم چه چیزی می تواند موجب افزایش مشارکت اجتماعی در بافت تاریخی که هر روز با مشکلات و معضلات پیچیده ای روبروست، بشود؛ تا بتوان از آن زمینه در حین پروژه

بازآفرینی بهره برد. یکی از مهم ترین یافته ها به عنوان میانجی، تبیین نقش دلبستگی مکانی در جلب مشارکت اجتماعی بر اساس نظریه گراف (گرانث^{۱۲}، ۲۰۰۶، ۲۶۹) است که موجب تکمیل چارچوب نظری گردید (شکل ۱).

شکل ۱: نقش مکان محوری در بازآفرینی شهری و جلب مشارکت اجتماعی (مأخذ: نگارندگان)

اجتماعی و مشارکت اجتماعی می‌باشد. که بنا به اهمیت موضوع «مکان‌سازی مشارکت‌مبنا» نامیده شد. در جدول ذیل شاخص‌های پژوهش بنام «مکان‌سازی مشارکت‌مبنا در بازآفرینی بافت تاریخی» در شهر ایرانی-اسلامی که از برهم نهادن و تلفیق مولفه‌های «بازآفرینی مشارکت‌مبنا در بافت تاریخی» حاصل از مطالعات تحلیلی محتوای منابع و تجربیات و مولفه‌های «مکان‌سازی مشارکت‌مبنا» حاصل از تحلیل محتوای مدل‌های نظری مکان‌سازی و مشارکت، بدست آمده است، به شرح ذیل ارائه می‌گردد. شاخصه‌های مهم در این مقاله که منتج از مطالعات با تکیه بر اندیشه‌های شهر اسلامی در خصوص مکان‌سازی مشارکت‌مبنا در بازآفرینی بافت تاریخی بوده است در بافت تاریخی محله عودلاجان با پیمایش مقطعی و همچنین مشاهدات نظام‌مند کارشناسی شاخص‌های پژوهش بررسی شد که خلاصه‌ای از نتایج ارائه شده است.

معیارها و کیفیت‌های گوناگون مکان به ابعاد متفاوتی معطوف می‌شوند که در مطالعات مختلفی به آنها اشاره شده است. همپوشانی و تلفیق مدل‌های مختلف مکان (مدل کانتر، مدل پانتر، مدل کرمونا، مدل گل و مدن)، ابعاد گوناگون مکان را بیان می‌کنند که معیارهای مشارکتی برگرفته از نظریات مشارکتی (ارنشتاین، دیویدسون، میجلی، دریکسل، کنش موجه) جزء لاینفک مباحث مکان‌سازی به حساب می‌آیند. این معیارها کیفیات لازم برای یک مکان موفق می‌باشند که به‌عنوان مکان‌سازی مشارکت‌مبنا از آن یاد شده‌است.

همانطور که در جدول تحلیل محتوا مشخص شده بعد از مولفه «مکان» (به‌عنوان زمینه)، «مشارکت اجتماعی»، «همه‌شمولی»، «اجتماع‌پذیری»، «پیاده‌مداری» و «احساس تعلق» به ترتیب بیشترین دغدغه پژوهشگران در حوزه مکان‌سازی بوده است که ناظر به اهمیت ابعاد

جدول ۳: تحلیل محتوا بر اساس کدگذاری به ترتیب فراوانی تکرار مؤلفه‌ها در منابع مرتبط و مدل‌های نظری (مأخذ: نگارندگان)

مؤلفه	کد منبع ^{۱۳}	فراوانی
	۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵	
مکان	*	۲۵
مشارکت اجتماعی	*	۲۵
همه‌شمولی	*	۲۲
اجتماع‌پذیری	*	۲۱
پیاده‌مداری	*	۲۱
احساس تعلق	*	۱۹
سرزندگی	*	۱۸
تناسبات بصری	*	۱۶
نفوذپذیری	*	۱۴
آسایش	*	۱۲
دل بستگی	*	۱۰
خوانایی	*	۹
سبزی‌نگی	*	۸
زیست‌پذیری	*	۷
بهداشت مکان	*	۷
چشم‌نوازی	*	۶
نظارت‌پذیری	*	۶
روزآمدی	*	۵

جدول ۳: شاخص های مکان سازی مشارکت مینا در بازآفرینی بافت تاریخی شهر ایرانی اسلامی (مأخذ: نگارندگان)

شاخص	زیر شاخص	مصادیق	نتایج مشاهدات نظام مند کارشناسی شاخص ها در عودلاجان
امنیت خاطر	ایمنی	سلامت اجتماعی / ایمنی شبانه	* انبار شدن منازل مسکونی و متروک شدن برخی ابنیه در بافت
	آسایش	خدمات عمومی / قابل نشستن	* عدم نظارت اجتماعی و نفوذ بز هکاران و بی خانمانان و معتادان در شب به سبب مشکلاتی که بافت دارد
	تسهیلات	تسهیلات قانونی / تسهیلات بانک	* بالا بودن سهم قطعات تخریبی و اراضی بایر در بافت
هویت مکانی بافت تاریخی	محور فرهنگی	با توجه به ابنیه ارزشمند مراسمات محلی و مسیر عزاداری / رویداد	* حس عدم تعلق به مکان برخاسته از مشکلات اجتماعی بافت
	ماندگاری	عناصر تاریخی هویت ساز و حس تاریخی	* بی هویت و بی تناسب بودن ساختوسازهای جدید در بافت
	حفاظت ابنیه و ارزش ها و حفاظت بافت	پیوستگی با گذشته / آگاهی عمومی از ارزش ها و حفاظت بافت	* تغییر هویت از اولین محله سکونتی به محله ای نامن، غیر مسکونی، و خدماتی بازار
	پایداری قطعات	قطعات شهری هر کدام باید پایداری مد نظر را دارا باشند	* کارکرد انبار در روز و خوابگاه در شب
	پایندگی فرهنگی	پیوستگی تاریخی / پیوستگی فعالیت های فرهنگی	* دارای بناهای ارزشمند زیادی که ساختار فضایی شان تغییر کرده یا تخریب شده و بافت دچار از هم گسیختگی شده
اجتماع پذیری	تعامل پذیری	پاتوق محله و فعالیت جمعی	* آنومی ها و ناهنجاری های فزاینده شهری در عودلاجان مانند فقر و بزه و از بین رفتن مکان اجتماعی
	همه شمولی	حضور همه اقشار / شبکه های اجتماعی	* تنها در بخش بازارچه عودلاجان هویت مکان ارتقا یافته
	همکاری طلبی	فعالیت های داوطلبانه / اجتماعات مشارکت جو	* عدم حضور مردم و تعاملات اجتماعی در فضای جمعی غیر از بازارچه و از بین رفتن بعد اجتماعی مکان
	نظارت پذیری	نظارت اجتماعی / قانون مداری	* نورپردازی ناقص در شب مانع حضور امن افراد
	دعوت کنندگی	وجود عناصر کالبدی برای تشویق حضور عموم	* عدم رسیدگی به دیگر بناهای ارزشمند بافت غیر از بازارچه و در نتیجه عدم حضور مردم و گردشگران در دیگر نقاط بافت
تصویر مطلوب ذهنی	سبزینگی	منظر و محیط طبیعی و استفاده از فضای سبز	* امتناع مشارکتی در جوامع مشارکت گریز بدون احساس تعلق
	پاکیزگی	بهداشت محیطی	* کمبود یا نبود خدمات شهری و کیفیت نازل محیطی موجب جمعیت گریزی و بزه کاری
	جذابیت	جذابیت بصری	
	غذای حسی	تنوع و تناسبات بصری دید و منظر	
منظر چشم نواز	چشم نوازی	وحدت / گوناگونی / پیوستگی / گشودگی	* اغتشاشات فضایی و نازیبایی های محیطی بافت موجب مخدوش شدن منظر بافت علی رغم منظر چشم نواز بازارچه اصلی
			* توسعه و ساختوسازهای نابهنجار موجب تنزل منظر محیط
پیادهمداری	نفوذپذیری	قابلیت دسترسی سواره و پیاده به تمام بافت	* از بین رفتن یادبودهای تاریخی موجب تضعیف غذای حسی
	قابلیت دسترسی	گونه های متعدد حمل و نقل	* وجود انبارها و کارگاه های تولیدی و صداهای ناهنجار و ...
	کارایی	سهولت رفت و آمد عابرین پیاده	
	پیادهمدار	اولویت پیاده نسبت به سواره	
	مقیاس انسانی	مقیاس انسانی کاربری / انسان مدار	
فعالیت پذیری	انعطاف پذیری	امکان استفاده متنوع از مکان	
	تنوع فعالیتی	تنوع و اخلاط کاربری	* فعالیت های بافت عودلاجان از سمت خیابان ۱۵ خرداد در حال تغییر به صنایع دستی است.
	سازگاری	سازگاری کاربری ها در کنار یکدیگر	* مزاحمت فعالیت های صنعتی کارگاهی سراجی ها و خدمات انبار و صنایع فلزی بازار برای کاربری های سنتی بازارچه عودلاجان
روزآمدی	معاصر سازی در جهت نیازهای اجتماع محلی	* عدم بروزرسانی خدمات و فرسودگی حاصل از عدم هم نشینی کالبد و کارکرد در بافت	
			* وجود همبستگی نسبی بین کسبه در بافت فعالیتی

شاخص	زیرشاخص	مصادیق	نتایج مشاهدات نظام‌مند کارشناسی شاخص‌ها در عودلاجان
تعامل‌پذیری	تعاملات اجتماعی	مکانی برای تعاملات بین مردم	* کمبود مکانی برای برقراری تعاملات اجتماعی (پاتوق محله) در بافت برای مردم محلی
	اجماع	تعامل مردم و برنامه‌ریزان	* تلاش مسئولین برای اجماع با مردم و جلب مشارکت
	شبکه‌های اجتماعی	مکان گذراندن اوقات فراغت و فعالیت تفریحی	* عدم تعامل و حضور اقشار مختلف مردم در بافت و تنها همبستگی و تعاملات اجتماعی قابل قبول و نسبی در میان کسبه
			* مساجد و کنیسه‌ها به‌عنوان قرارگاه مذهبی و تیمچه اکبریان و پارک محله و میدان حکیم در صورت رسیدگی به‌عنوان پاتوق محله
سودمندی	کارکردپذیری	کاربری‌های مورد نیاز و کاربردی	* تزریق کاربری‌های سنتی در بازارچه عودلاجان در جهت تقویت هویت فرهنگی-تاریخی
	کارایی	بهبود خدمات شهری و عملکرد مناسب	* تهدید فضاهای پاس‌خورده و سودمندی به علت کیفیت پایین مکان و دل‌بستگی پایین حاصل از تسلط نظام اقتصادی بازار بر محله
	اقتصاد میراث	وجود بازار محلی و سرمایه‌گذاری در میراث	* تمایل کم سرمایه‌گذاری در بخش میراث فرهنگی
			* عدم وجود فعالیت‌ها و کاربری‌های جاذب جمعیت در بیرون از بازارچه

کامل به میزان دل‌بستگی مکانی مردم در بافت تاریخی دارد. دل‌بستگی مکانی طبق نظریات مطرح شده با ارتقای پیوندهای مردم مکان در بافت بهبود می‌یابد. و منبع پیوندهای مردم-مکان در بافت تاریخی، مکان‌سازی بافت تاریخی می‌باشد. البته خود بحث مکان‌سازی مشارکت‌مبنا در بافت تاریخی در یک پروژه موفق بازآفرینی بافت تاریخی باید مورد توجه قرار گیرد و این چرخه به نفع بهبود شرایط بافت تاریخی ادامه دارد (شکل ۲).

حال باید بررسی نماییم که در بافت تاریخی عودلاجان به‌عنوان یک نمونه مطالعاتی که قبلاً بازآفرینی بدون توجه به مقولات مکان‌سازی و در نتیجه مشارکت اجتماعی در آن انجام شده بوده، از نظر مردم محلی و پژوهشگران موثر در بافت مورد نظر و مشاهدات نظام‌مند کارشناسی در بافت، وجه به شاخص‌های مکان‌سازی مشارکت‌مبنا در بازآفرینی بافت تاریخی تا چه حد کارگشا می‌باشند.

۳. روش پژوهش

با توجه به سوال و فرضیه، این پژوهش بر پایه دو رویکرد اثبات‌گرایی و تفسیرگرایی انجام خواهد گرفت. در بخش ابتدایی و انتهایی پژوهش، رویکرد تفسیرگرایی مورد استفاده قرار می‌گیرد که در آن پژوهشگر با متغیرهای کیفی سر و کار دارد. استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی و همچنین مشاهدات نظام‌مند کارشناسی در این پژوهش بر پایه رویکرد تفسیرگرایی است؛ و بخش پیمایش مقطعی از دید مردم محلی و کارشناسان خبره بر پایه رویکرد اثبات‌گرایی می‌باشد.

پژوهش حاضر بر اساس هدف^{۱۴} که به دنبال تبیین

همانطور که در جدول مشاهده می‌شود شاخص‌های معرفی شده و مطالعه آنها در بافت عودلاجان نشان می‌دهد علی‌رغم هدف بازآفرینی بازارچه عودلاجان از نظر مسئولین که همانا تسری جنبه‌های مثبت اقدامات بازارچه عودلاجان به‌عنوان استخوان‌بندی اصلی محله در مابقی بافت عودلاجان بوده ولی این مهم محقق نشده و یا به کندی صورت می‌گیرد و روند فزاینده تخریب و فرسودگی‌های کالبدی و اجتماعی و ناهنجاری‌ها موجب تضعیف هر چه بیشتر هویت و کیفیت و دل‌بستگی در بافت می‌گردد که مطابق مطالعات کاهش دل‌بستگی مکان به طبع، کاهش مشارکت اجتماعی در پروژه‌های بازآفرینی را نیز به دنبال خواهد داشت.

فضاهای عمومی به‌عنوان محلی جهت مشارکت اجتماعی است و فعالیت‌های فرهنگی به‌عنوان محرک و عامل کلیدی تفوق بافت محسوب می‌شود؛ لذا طراحی و بازتولید مکان جهت تجارب فرهنگی، پیوندهای مردم-مکان و در نتیجه ایجاد دل‌بستگی مکانی بسیار مهم است تا موجب ایجاد تمایل به مشارکت اجتماعی شود که اساس بسیاری از برنامه‌های بازآفرینی است. بر همین اساس در پروژه‌های بازآفرینی فضای عمومی، توجه به مقوله مکان‌سازی دارای اهمیت می‌باشد؛ چراکه مکان‌سازی خود باعث ارتقای تعاملات اجتماعی در بافت می‌شود که در پروژه بازآفرینی بازارچه عودلاجان به این موضوع کم‌توجهی شده است. پس موفقیت یک پروژه بازآفرینی در بافت تاریخی بستگی به اقبال ذی‌نفعان و مشارکت اجتماعی آنان در طول پروژه به‌عنوان رکن اصلی دارد. مشارکت‌طلبی و یا تمایل به مشارکت اجتماعی بستگی

۱۳۸۵، ۲۱۲۵۴ نفر جمعیت می‌باشد. تراکم جمعیت در این محله، ۱۴/۱ نفر در هر هزار مترمربع است. عرصه مطالعه حدود ۶ هکتار می‌باشد و در ناحیه ۲ از منطقه ۱۲ قرار دارد. که گذرهای آن عبارتند از: بازارچه عودلاجان، کوچه حاجی‌ها، کوچه نیک ضمیر (تا سه راه دانگی) و کانون‌ها و مراکز محله مهم آن عبارتند از میدان حکیم، سه راه دانگی، تقاطع بازارچه و کوچه حاجی‌ها. در این مطالعه باید به بازارچه بازآفرینی (مرمت و نوسازی) شده عودلاجان و هماهنگی امتداد آن با بافت توجه شود. محدوده مورد مطالعه و معرفی کلی در شکل ۳ و ۴ دیده می‌شود.

۳-۲. تحلیل داده‌ها

تجزیه و تحلیل داده‌ها با سه روش آمار توصیفی و استنباطی و سنجش کیفی بوده و شاخص ضرایب مسیر برای دو گروه مردم بافت و کارشناسان خبره با اطمینان بالا تأیید، و مدل‌سازی ارائه شد. سپس نتایج از طریق مشاهده نظام‌مند تک‌تک شاخص‌های پژوهش و تحلیل کیفی کارشناسانه، بررسی و تعمیم داده شد و مدل کلی ارائه گردید.

جدول زیر شاخص‌های توصیفی تحقیق را به تصویر کشیده است. گفتنی است که برای تشکیل متغیرها در فضای نرم‌افزار SPSS از میانگین نمرات گویه‌ها استفاده شده است.

بر اساس نظر کارشناسان خبره جهت مکان‌سازی در بافت تاریخی شاخصه‌های هویت مکانی بافت تاریخی، اجتماع‌پذیری، تصویر ذهنی مطلوب، پیاده‌مداری، منظر چشم‌نواز، فعالیت‌پذیری، تعامل‌پذیری، امنیت خاطر، سودمندی، مکان‌سازی در بافت تاریخی، پیوندهای مردم-مکان، دلبستگی مکان، مشارکت‌طلبی و مکان‌سازی مشارکت مبنا در بازآفرینی بافت تاریخی حادث گردیده بود.

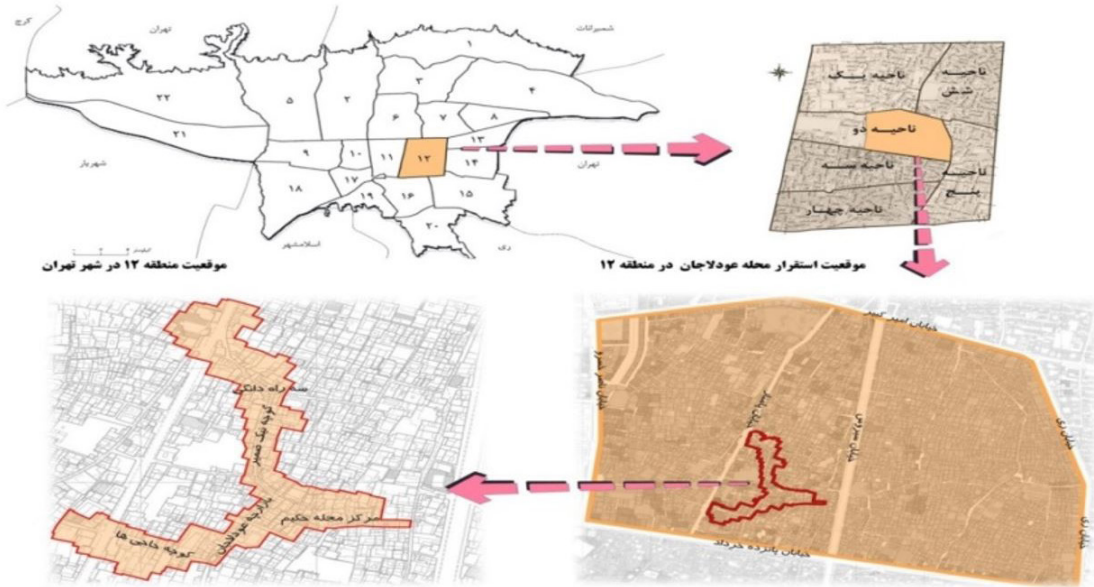
همانطور که در جدول ۷ مشاهده می‌شود، در میان کارشناسان سه مسیر به لحاظ آماری تأیید نشده و مابقی روابط تأیید شده‌اند. در میان مردم بافت پنج مسیر رد شده و مابقی روابط تأیید شده‌اند؛ اما هیچکدام از مسیرها نبودند که از نظر هر دو گروه رد شوند. لذا تمام مسیرها در نهایت تأیید شدند.

با توجه به طی موفقیت‌آمیز تمامی تست‌ها حال،

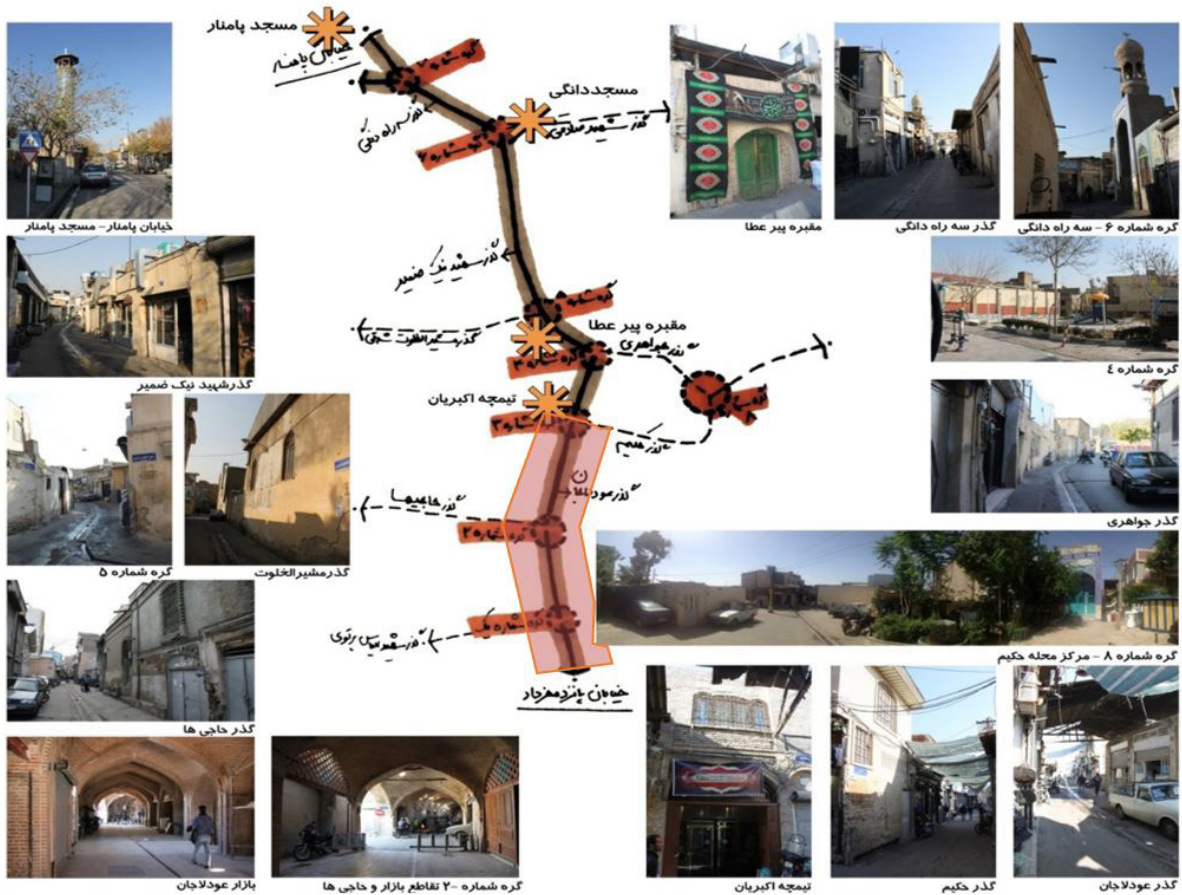
معناداری پرسشنامه‌ها به وسیله مقادیر حداقل قابل قبول ۰/۴ بارعاملی سنجیده شد. پایایی مناسب به وسیله ضریب آلفای کرونباخ و ضریب پایایی ترکیبی حد اقل ۰/۷ و نقطه اشباع نظری، و تأیید روایی آن توسط اساتید تأیید شد. روایی همگرا با معیار میانگین واریانس یا AVE حداقل ۰/۵ بود و روایی واگرا با موفقیت در سه آزمون عرضی، فورنل و لارکر و HTMT بررسی شد که پس از طی موفقیت آمیز تمامی آزمون‌ها مدل ساختاری پژوهش با ارزیابی و تأیید معیارهای بررسی ضرایب مسیر (بتا) و معناداری آن (مقادیر T-value)، شاخص ضریب تعیین (R^2)، شاخص ارتباط پیش‌بین (Q^2)، شاخص شدت تأثیر (F^2) و شاخص هم‌خطی (VIF) برای دو گروه مردم بافت و کارشناسان خبره با اطمینان بالا تأیید، و مدل‌سازی ارائه شد. سپس از طریق مشاهده نظام‌مند تک‌تک شاخص‌های پژوهش و تحلیل کیفی کارشناسانه، با رویکرد طراحی شهری نتایج بررسی و تعمیم داده شد و مدل کلی ارائه گردید.

۳-۱. محدوده مطالعاتی

محله عودلاجان یکی از پنج محله اصلی شهر تهران به‌عنوان پایتخت، از حدود ۲۳۰ سال پیش داخل حصار صفوی (شاه طهماسب) است که غالباً محل زندگی اعیان و اشراف بوده، و با ۱۵۰ هکتار بزرگترین محله در میان پنج محله به شمار می‌رفت. عودلاجان، از محله‌های امامزاده یحیی، پامنار، و ناصرخسرو شکل گرفته است و شامل چند زیر محله اصلی به نام‌های محله یهودی‌ها، امامزاده یحیی، حکیم و محله سادات می‌شد. از ویژگی‌های اجتماعی اصلی محله عودلاجان می‌توان به این موضوعات اشاره کرد: محله‌ای همپای بازار و وفادار به مذهب و روحانیت به‌طوریکه تعداد زیادی (حداقل ۲۲) مسجد داشت (تکمیل همایون ۱۳۹۳) و بیشترین آمار روضه‌خوانی و تعزیه-گردانی تهران قدیم در این محله بود. این محله از غرب به خیابان ناصرخسرو، از شرق به ری، از شمال به امیرکبیر، و از جنوب به ۱۵ خرداد محدود می‌شود. تا اوایل حکومت پهلوی، محله عودلاجان در مجاورت بازار و مرکز حکومتی، کارکرد مسکونی داشت که اقشار مختلف به ویژه طبقه اعیان و اشراف در آن سکونت می‌کردند (معمدی ۱۳۸۱). جمعیت محله عودلاجان بر اساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن

شکل ۳. موقعیت قرارگیری عرصه مطالعه بازارچه عودلاجان در تهران و منطقه ۱۲

شکل ۴. رویکرد، روش، شیوه، ابزار، جامعه آماری مورد استفاده در پژوهش (مأخذ: نگارندگان)

جدول ۶. شاخص‌های توصیفی پژوهش

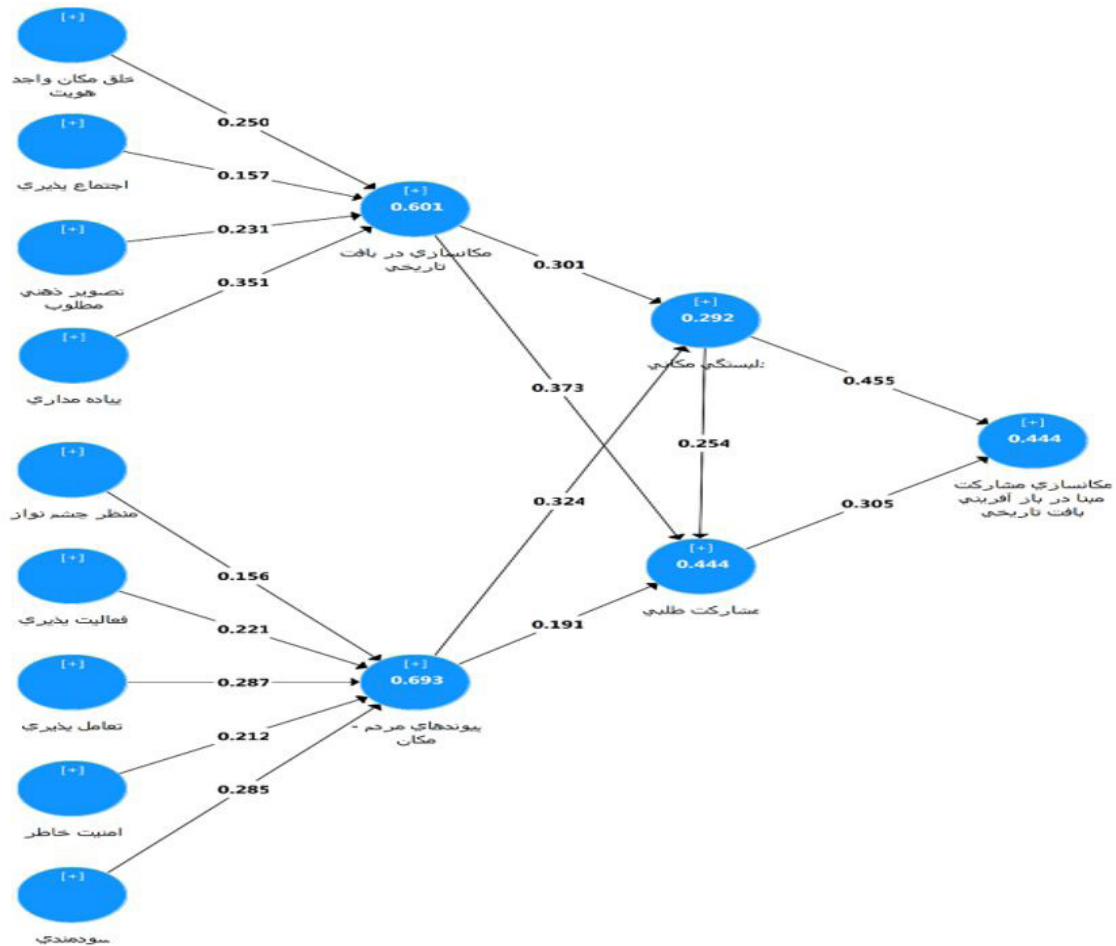
متغیرها	تعداد نمونه	میانگین	انحراف معیار	واریانس	بازه نمرات سوالات	بازه نمرات کسب شده	چولگی	کشی‌دگی
هویت مکانی بافت تاریخی	۱۶۸	۳,۷۴	۰,۸۳	۰,۶۹	۱	۵	۰,۹۳	۱,۰۷
اجتماع‌پذیری	۱۶۸	۳,۳۳	۰,۶۴	۰,۴۱	۱	۵	۰,۰۴	۱,۳۳
تصویر ذهنی مطلوب	۱۶۸	۳,۵۰	۰,۷۷	۰,۶۰	۱	۵	۰,۳۰	۰,۱۶
پیاده‌مداری	۱۶۸	۳,۷۵	۰,۷۳	۰,۵۳	۱	۵	۰,۵۷	۰,۲۵
منظر چشم‌نواز	۱۶۸	۳,۲۳	۰,۸۵	۰,۷۲	۱	۵	۰,۴۴	۰,۲۶
فعالیت‌پذیری	۱۶۸	۳,۴۵	۰,۸۴	۰,۷۱	۱	۵	۰,۳۳	۰,۵۲
تعامل‌پذیری	۱۶۸	۳,۹۷	۰,۷۸	۰,۶۱	۱	۵	۱,۱۱	۱,۲۲
امنیت خاطر	۱۶۸	۳,۵۱	۰,۸۲	۰,۶۸	۱	۵	۰,۳۵	۰,۳۶
سودمندی	۱۶۸	۳,۴۶	۰,۹۰	۰,۸۲	۱	۵	۰,۶۲	۰,۰۴
مکان‌سازی در بافت تاریخی	۱۶۸	۳,۵۸	۰,۸۵	۰,۷۲	۱	۵	۰,۷۳	۰,۰۵
پیوندهای مردم-مکان	۱۶۸	۳,۷۴	۰,۷۴	۰,۵۵	۱	۵	۰,۳۳	۰,۲۳
دل‌بستگی مکانی	۱۶۸	۳,۵۳	۰,۸۷	۰,۷۵	۱	۵	۰,۶۰	۰,۰۱
مشارکت‌طلبی	۱۶۸	۳,۷۷	۰,۷۰	۰,۴۹	۱	۵	۰,۴۳	۰,۱۱
مکان‌سازی مشارکت‌مبنا در بازآفرینی بافت تاریخی	۱۶۹۸	۳,۴۶	۰,۷۱	۰,۵۰	۱	۵	۰,۲۸	۰,۴۴

جدول ۷. مقایسه ضرایب و نتایج میان دو گروه کارشناسان بافت تاریخی و مردم محلی بازارچه عودلاجان

مردم بافت		کارشناسان		مسیر: متغیر مستقل ← متغیر وابسته	
نتیجه	T_value	نتیجه	T_value		
تایید	۴,۰۹۳	تایید	۲,۶۱۱	تایید	۰,۲۰۴
سطح معناداری	۰,۰۰	سطح معناداری	۰,۰۰۹	متغیر مستقل ← متغیر وابسته	هویت مکانی بافت تاریخی ← مکان‌سازی در بافت تاریخی
تایید	۳,۷۴۰	رد	۰,۹۱۹	تایید	۰,۰۷۲
سطح معناداری	۰,۰۰	سطح معناداری	۰,۳۵۹	متغیر مستقل ← متغیر وابسته	اجتماع‌پذیری ← مکان‌سازی در بافت تاریخی
تایید	۵,۸۲۱	تایید	۲,۲۲۰	تایید	۰,۱۸۰
سطح معناداری	۰,۰۰	سطح معناداری	۰,۰۲۷	متغیر مستقل ← متغیر وابسته	تصویر ذهنی مطلوب ← مکان‌سازی در بافت تاریخی
رد	۱,۵۲۹	تایید	۴,۵۲۰	تایید	۰,۴۶۴
سطح معناداری	۰,۱۲۷	سطح معناداری	۰,۰۰	متغیر مستقل ← متغیر وابسته	پیاده‌مداری ← مکان‌سازی در بافت تاریخی
تایید	۲,۱۸۶	تایید	۲,۶۴۲	تایید	۰,۱۷۸
سطح معناداری	۰,۰۲۹	سطح معناداری	۰,۰۰۸	متغیر مستقل ← متغیر وابسته	منظر چشم‌نواز ← پیوندهای مردم-مکان
تایید	۴,۳۲۹	تایید	۲,۳۷۹	تایید	۰,۱۷۸
سطح معناداری	۰,۰۰	سطح معناداری	۰,۰۱۸	متغیر مستقل ← متغیر وابسته	فعالیت‌پذیری ← پیوندهای مردم-مکان
تایید	۵,۱۰۴	تایید	۳,۱۵۶	تایید	۰,۲۵۴
سطح معناداری	۰,۰۰	سطح معناداری	۰,۰۰۲	متغیر مستقل ← متغیر وابسته	تعامل‌پذیری ← پیوندهای مردم-مکان
تایید	۴,۵۳۱	تایید	۲,۳۲۶	تایید	۰,۱۴۱
سطح معناداری	۰,۰۰	سطح معناداری	۰,۰۲۰	متغیر مستقل ← متغیر وابسته	امنیت خاطر ← پیوندهای مردم-مکان
رد	۰,۹۳۴	تایید	۴,۴۴۸	تایید	۰,۳۹۰
سطح معناداری	۰,۳۵۱	سطح معناداری	۰,۰۰	متغیر مستقل ← متغیر وابسته	سودمندی ← پیوندهای مردم-مکان
رد	۱,۲۵۱	تایید	۴,۷۴۹	تایید	۰,۳۴۷
سطح معناداری	۰,۲۱۲	سطح معناداری	۰,۰۰	متغیر مستقل ← متغیر وابسته	مکان‌سازی در بافت تاریخی ← دل‌بستگی مکانی
تایید	۴,۱۵۰	تایید	۳,۳۴۵	تایید	۰,۳۳۷
سطح معناداری	۰,۰۰	سطح معناداری	۰,۰۰۱	متغیر مستقل ← متغیر وابسته	مکان‌سازی در بافت تاریخی ← مشارکت‌طلبی
رد	۰,۳۴۱	تایید	۳,۲۱۹	تایید	۰,۳۰۸
سطح معناداری	۰,۷۳۳	سطح معناداری	۰,۰۰۱	متغیر مستقل ← متغیر وابسته	پیوندهای مردم-مکان ← دل‌بستگی مکانی
تایید	۳,۲۶۸	تایید	۳,۰۷۱	تایید	۰,۲۹۱
سطح معناداری	۰,۰۰۱	سطح معناداری	۰,۰۰۲	متغیر مستقل ← متغیر وابسته	پیوندهای مردم-مکان ← مشارکت‌طلبی
تایید	۳,۲۰۵	رد	۱,۹۳۴	تایید	۰,۱۸۲
سطح معناداری	۰,۰۰۱	سطح معناداری	۰,۰۵۴	متغیر مستقل ← متغیر وابسته	دل‌بستگی مکانی ← مشارکت‌طلبی
رد	۱,۳۵۰	تایید	۲۰,۴۶۱	تایید	۰,۸۸۶
سطح معناداری	۰,۱۷۸	سطح معناداری	۰,۰۰	متغیر مستقل ← متغیر وابسته	دل‌بستگی مکانی ← مکان‌سازی مشارکت
تایید	۸,۴۳۱	رد	۰,۴۷۳	تایید	۰,۰۳۰
سطح معناداری	۰,۰۰	سطح معناداری	۰,۷۱۸	متغیر مستقل ← متغیر وابسته	مشارکت‌طلبی ← مکان‌سازی مشارکت

نمودار ذیل، مدل مفهومی تحقیق در حالت ضرایب مسیر استاندارد شده را نشان می‌دهد.

مدل ساختاری بررسی می‌شود. مدل ساختاری مدلی است که رابطه بین متغیرها را مورد بررسی قرار می‌دهد.

شکل ۵. مدل پژوهش در حالت ضرایب مسیر استاندارد شده (ارزیابی مدل‌های ساختاری)

پتانسیل بسیار خوبی در جهت ایجاد محله‌ای اجتماع‌پذیر و در نهایت بالا بردن کیفیت زیست در محله حتی با جذب قشر جدید برای سکونت است. فرایند اجتماع‌پذیری، با برقراری تعامل و ارتباط اجتماعی بین بهره‌برداران فضای عمومی قابل حصول است و قابلیت شرکت موثر در تعامل با دیگران، چه در زندگی خصوصی و چه در زندگی عمومی و حرفه‌ای انسان‌ها، از اهمیت حیاتی برخوردار است. به نظر می‌رسد در جهت حفظ و نگهداری محله عودلاجان از ایجاد تنوع فعالیتی پشتیبان بازار در محیط محله باید جلوگیری شود. ولی در ازای آن تنوع فعالیتی، فعالیت مسکونی و خدمات پشتیبان مسکونی

۴. یافته‌های تحقیق

• «سنجش کیفی» شاخص‌های پژوهش در بافت عودلاجان بر اساس مشاهدات کارشناسی نظام‌مند نشان می‌دهد که نبود کیفیت زندگی و حیات مدنی مناسب، از بین رفتن هویت کالبدی فضاهای باز همگانی، تجاری و انبار شدن منازل مسکونی و خالی شدن بافت از سکنه در شب، بهم‌ریختگی کار و فعالیت و اسکان، عدم نظارت اجتماعی، عدم حمایت دستگاه‌های ذی‌ربط، و نبود الگوی نوسازی ساختمان‌های مسکونی و همگانی، همگی باعث از بین رفتن امنیت خاطر در محله عودلاجان شده‌اند. همچنین دریافت شد که وجود بناهای ارزشمند در بافت

می‌کند. این موضوع از این منظر قابل تحلیل است که چون مردم در طول سال‌ها مهاجرت از بافت عودلاجان را مشاهده نموده‌اند شاید از منظر ذهنی به این نتیجه رسیده‌اند که هنوز به لحاظ بافت بازار، مشارکت و ارتباط نزدیک در جهت حل مشکلات بافت وجود دارد و لزوماً ایجاد دلبستگی و زندگی مداوم در بافت از سوی ساکنین قدیمی وجود ندارد و ساکنین قدیمی فقط به دلیل اینکه سرمایه و کسب و کارشان در این محدوده (بازار) برپاست؛ گاه وارد مشارکت برای بهبود و ارتقای وضعیت محیطی عودلاجان می‌شوند و عملاً دلبستگی به بافت ندارند. لذا از منظر کارشناسان خبره و مشاهدات نظام‌مند کارشناسی، «مکان‌سازی در بافت تاریخی»، منجر به «دلبستگی مکانی» خواهد شد. جابجایی‌ها، فرسودگی‌ها و مداخلات ساختاری در محله عودلاجان بر احساس هویت مکانی ساکنان در طول سال‌ها تأثیر منفی داشته و سبب ایجاد نوعی حس غریبی با محله شده است. در واقع انسان‌ها به دنبال مکانی هستند که با شخصیت آنها منطبق باشد تا از این طریق احساس تداوم، امنیت و تعلق را تجربه کنند.

- «پیوند مردم-مکان» که انسان مطابق با ارزش‌های خود، از مکان می‌سازد، زمانی ایجاد می‌شود که فرد هماهنگی بیشتری با مکان خود داشته باشد و حس رضایت و این همانی را تجربه می‌کند؛ که منجر به «دلبستگی مکانی» فرد به محیط خود می‌شود و این «دلبستگی مکانی» موجب جلب تمایل بیشتر برای مشارکت در حل مسایل بافت می‌گردد. مردمی که در فرآیند‌های بازآفرینی و مکان‌سازی در بافت تاریخی شان تمایل به مشارکت دارند و منجر به «مکان‌سازی مشارکت‌مبنا در بازآفرینی بافت تاریخی» می‌شود.

- احساس تمایل به مشارکت در بافت و «مشارکت‌طلبی» نقش مهمی در رابطه شناختی انسان و مکان سکونت وی دارد؛ بنابراین، ارتقای «پیوندهای مردم-مکان» در محله‌های مسکونی علاوه بر بهبود کیفیت سکونت، در غنای ارتباطات اجتماعی نیز نقش محوری دارد. این در حالی است که پیوندهای اجتماعی و معنایی ساکنان با محله، تأثیر بسزایی در شکل‌گیری دلبستگی مکانی آنها دارد. تعامل احساسی انسان با محیط سکونت خویش که با «دلبستگی مکانی» توصیف می‌شود، یکی از مهم‌ترین وجوه رابطه انسان و مکان

بایستی ادامه‌دار باشد. و فعالیت‌هایی که در وضع موجود محله به‌صورت ناسازگار وجود دارند، باید به‌وسیله قوانین سختگیرانه محدود شوند.

- طبق جداول شماره ۴ متغیر مستقل شامل «تقویت هویت مکانی در بافت تاریخی» و «تصویرذهنی مطلوب» که در واقع «مکان‌سازی در بافت تاریخی» به آنها وابسته می‌باشد و این دو شاخصه بایستی در برنامه‌های مکان‌سازی و اقدامات ریشه‌ای برای محله عودلاجان قرار گیرد و به‌عنوان اقدامات حفاظت این بافت به شمار می‌رود توسط کارشناسان خبره و نظرسنجی از مردم بافت نیز به‌عنوان شاخصه‌های مهم تأیید شده‌اند. در برداشته‌ها و مشاهدات نظام‌مند کارشناسی که در محله عودلاجان انجام شد، «تقویت هویت مکانی در بافت تاریخی» از طریق بازسازی، مرمت بناها و راسته‌های با ارزش تاریخی میسر است که این مهم باعث ایجاد «تصویرذهنی مطلوب» در ساکنان و جذب آنها خواهد شد و کلیه این موضوعات در نهایت به مکان‌سازی مطلوب در بافت تاریخی عودلاجان منجر می‌گردد.

- مؤلفه «اجتماع‌پذیری» جهت مکان‌سازی بافت‌های تاریخی از نظر کارشناسان خبره رد شده می‌باشد و شاید علت این است که اجتماع‌پذیری، هم‌اکنون هم در بافت وجود دارد ولی اجتماع‌پذیری، مربوط به فعالیت سکونت مطلوب نیست؛ بلکه اجتماع‌پذیری مربوط به فعالیت‌های پشتیبان بازار است. مؤلفه اجتماع‌پذیری به خودی خود خنثی است و اگر در صورت فعالیت و سرزندگی بخش سکونت باشد، می‌تواند به مکان‌سازی در بافت تاریخی عودلاجان کمک نماید. همچنین لازم به ذکر است که این مؤلفه از نظر مردم به‌عنوان شاخصه‌ای تأیید شده در نظر سنجی‌ها می‌باشد.

- «پیادمداری» به‌عنوان شاخصه‌ای دیگر از منظر کارشناسان در مکان‌سازی بافت‌های تاریخی تأیید شده و از نظر مردم بافت به‌عنوان شاخصه‌ای رد شده می‌باشد. پیادمداری نیز به‌عنوان یک شاخصه در جهت اتصال بناها و اماکن مهم و تشکیل ساختاری بهم‌پیوسته نقش مهمی را در ایجاد یک مکان با هویت و بازسازی تصویرذهنی مطلوب ایجاد می‌کند. در نهایت از منظر مردم «مکان‌سازی در بافت تاریخی» ایجاد «مشارکت‌طلبی» می‌نماید ولی ایجاد «دلبستگی مکانی» نمی‌نماید؛ و این نتیجه در خصوص «پیوندهای مردم-مکان» هم صدق

مکانی ناشی از مکان‌سازی و پیوندهای مرد مکان در ایجاد و ارتقای مشارکت‌طلبی و مشارکت اجتماعی در بافت مهم هستند. همچنین از منظر مشاهدات کارشناسی نظام‌مند، مکان‌سازی مشارکت‌مبنا در بازآفرینی بافت تاریخی بر اساس مشارکت‌طلبی در ایجاد دلبستگی مکانی نقش بسزایی دارد. مکان‌سازی و ایجاد هویت مکانی بر اساس مشارکت، باعث افزایش سلامت روانی و امنیت خاطر، تعامل اجتماعی، فعالیت و کمک‌های متقابل و ایجاد فضاهای قابل دفاع می‌شود که از مهم‌ترین اهداف حفاظت مانا و پویا در بافت تاریخی می‌باشد.

۵. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

با توجه به اینکه این پژوهش از نوع کاربردی است و دستاوردهای این پژوهش برای محله عودلاجان کارا و مناسب می‌باشد؛ در نتیجه این پرسش با تکیه بر محله عودلاجان پاسخ داده می‌شود تا بتوان نتایج آن را به نمونه‌های دیگر در ایران تعمیم داد. مهم‌ترین موضوعی که پژوهشگر به آن دست یافته است این است که در بازآفرینی محله عودلاجان از طریق مکان‌سازی، ارزش نهادن به تک‌تک ذی‌نفعان صدرالذکر می‌باشد؛ که گاه طبق نتایج برآمده از پرسشنامه‌های مردمی در تضاد قرار می‌گیرند و می‌تواند برای بهبود همه فضاهایی که در یک جامعه محلی پتانسیل مکان شدن دارند، نظیر خیابان‌ها، پیاده‌روها، پارک‌ها، ساختمان‌ها، و دیگر فضاهای عمومی مورد استفاده قرار گیرد. این مکان‌ها می‌توانند تعامل قوی‌تری بین مردم ایجاد کنند و آنها را سالم‌تر، اجتماعی‌تر و جوامعی از نظر اقتصادی ماندگارتر و از نظر معنوی متعالی‌تر پرورش دهند. از این رو می‌توان با شناسایی عناصر فضای صالح، در حفاظت و مسئولیت اجتماعی مکان کوشید. در این دیدگاه مکان‌ها تبدیل به مراکزی سرشار از مفاهیم عمیق از وجود بشری می‌باشند و این هویت‌مداری موجب دلبستگی مکانی در اعضای جامعه اسلامی می‌شود. که موجب برابری، برادری، دوستی و محبت، نبود ظلم و ستم و... که در توصیف یک آرمانشهر اسلامی بیان شده است می‌گردد. در نهایت با مقایسه مطالعات کمی شامل پیمایش از مردم بافت و کارشناسان خبره و مطالعات کیفی و کارشناسی خود پژوهشگر به این نتیجه رسیدیم که «مکان‌سازی مشارکت‌مبنا در بازآفرینی بافت تاریخی»

است؛ که متغیر «پیوندهای مردم-مکان» به‌عنوان متغیر مستقل و «مشارکت‌طلبی» به‌عنوان متغیر وابسته هم از منظر کارشناسان و مردم بافت تأیید شده است و هم مطالعات نظام‌مند کارشناسی این مهم را تأیید می‌کند؛ اما «پیوندهای مردم-مکان» و «دلبستگی مکانی» توسط مردم بافت رد شده است.

• لذا بر اساس پرسشنامه مردمی و نظرسنجی از خبرگان و کارشناسان، پیوندهای مردم با مکان سکونت که منجر به «دلبستگی مکانی» می‌شود وابسته به متغیرهای «منظر چشم‌نواز»، «فعالیت‌پذیری»، «تعامل‌پذیری»، «امنیت خاطر» بوده و «سودمندی» از نظر مردم گزینه‌ای رد شده است؛ اما بر اساس مشاهدات نظام‌مند کارشناسی و پرسه‌زنی در بافت، پیوندهای مردم با مکان که اساساً توسط ویژگی‌های کالبدی شکل خواهد گرفت، بیشترین وابستگی را بر امنیت خاطر دارد. بافت عودلاجان هم‌اکنون بر اساس فعالیت‌های پشتیبان بازار، فعالیت‌پذیری، تعامل‌پذیری و سودمندی را به بهترین شکل ممکن ولی در جهت فعالیت‌های منتهی به بازار دارد و نه در جهت سکونت و عملاً برای سکونت تبدیل به یک محله ناامن شده است. لذا مهم‌ترین گزینه در جهت پیوند مردم با مکان از نظر مشاهدات نظام‌مند کارشناسی، همانا امنیت خاطر بوده و در صورت ایجاد محیطی امن برای سکونت متغیرهای منظر چشم‌نواز، فعالیت‌پذیری، تعامل‌پذیری و سودمندی در خدمت ارتقای مفهوم سکونت و آرامش خاطر در محله قرار خواهد گرفت.

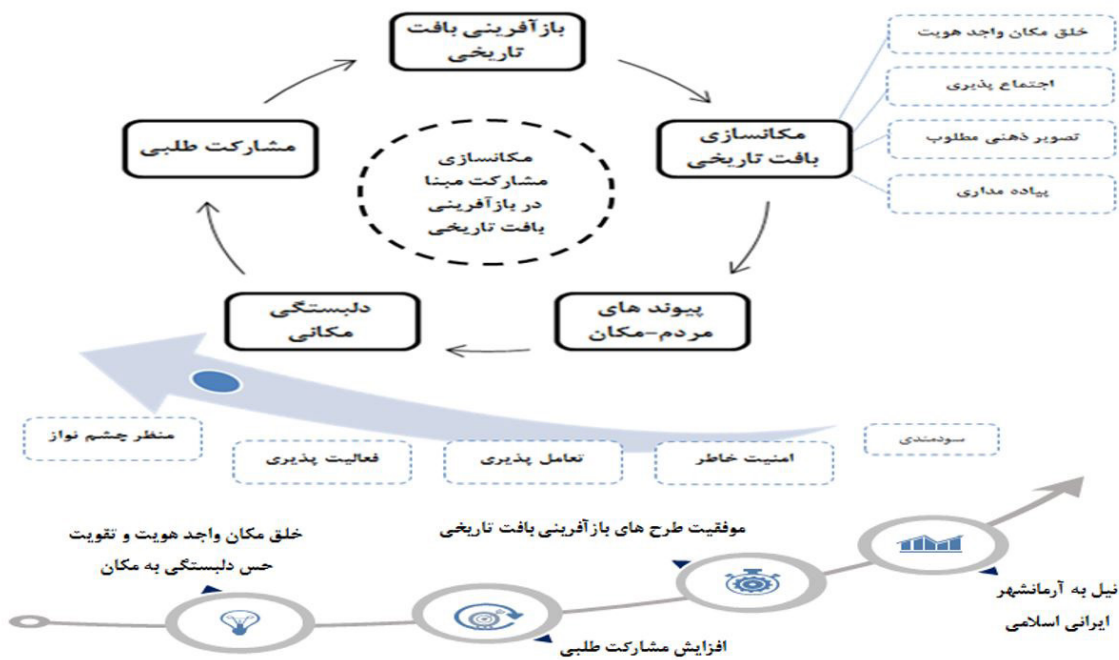
• در نهایت متغیر «مشارکت‌طلبی» به‌عنوان متغیر وابسته در ایجاد «دلبستگی مکانی» از منظر کارشناسان رد شده و از منظر مردم گزینه‌ای تأیید شده است. این در حالی است که مکان‌سازی مشارکت‌مبنا در بازآفرینی بافت تاریخی به‌عنوان متغیر مستقل از نظر کارشناسان تأیید و از منظر مردم بافت رد شده و بر مشارکت‌طلبی به‌عنوان متغیر مستقل برعکس می‌باشد؛ و تحلیل کارشناسی بر اساس مطالعات و مشاهدات نظام‌مند حاکی است از آنکه رضایت‌مندی سکونتی و مکان‌سازی در بافت تاریخی شامل شهروندمداری، تصویر ذهنی چشم‌نواز، و حفظ هویت مکانی مهم‌ترین عوامل مؤثر بر مشارکت، ارتباطات اجتماعی، میزان آسایش و امنیت خاطر، فعالیت‌پذیری، و تمایل به مشارکت در امور محلی هستند. میزان دلبستگی

می‌باشد. همچنین «تقویت هویت مکانی در بافت تاریخی»، «اجتماع‌پذیری»، «تصویرذهنی چشم‌نواز»، و «شهروندمداری» از مهمترین شاخص‌های «مکان‌سازی در بافت تاریخی» بودند و بعد از آن «امنیت خاطر»، «فعالیت‌پذیری»، و «تعامل‌پذیری» حائز اهمیت می‌باشند.

به‌وسیله «دلبستگی مکانی» و «مشارکت‌طلبی» که خود نیز به‌وسیله «دلبستگی مکانی» تقویت می‌شود؛ بهبود می‌یابد. یکی از مهم‌ترین عوامل ایجاد «دلبستگی مکانی»، «مکان‌سازی در بافت تاریخی» دارای اهمیت ویژه و سپس «پیوندهای مردم- مکان» در بافت

شکل ۵. مکان‌سازی مشارکت‌مبنا در بازآفرینی بافت تاریخی (ماخذ: نگارندگان)

پی‌نوشت

۱. سند پایه الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت جمهوری اسلامی ایران (برای افق پنجاه‌ساله کشور توسط رهبر انقلاب) بند آخر از محور انسان‌شناسی، ۱۳۹۷.
۲. Courage
۳. McDonalds
۴. Urban Regeneration
۵. Roberts
۶. Placemaking
۷. Shared Understandings
۸. RUDI
۹. Silberberg
۱۰. Huston
۱۱. کد منبع ۱: برزگران و دیگران ۱۳۹۱ / کد منبع ۲: ایزدی و شبانی ۱۳۹۶ / کد منبع ۳: زمانی و شمس ۱۳۹۳ / کد منبع ۴: کریم‌زاده و دیگران ۱۳۹۴ / کد منبع ۵: عزیزی و بهرا ۱۳۹۶ / کد منبع ۶: عارفی ۱۳۹۶ / کد منبع ۷: حسینی کومله و علمباز ۱۳۹۲ / کد منبع ۸: دستجردی و بروجنی ۱۳۹۴ / کد منبع ۹: پورجعفر و خیبری ۱۳۹۳ / کد منبع ۱۰: طبرسا و حاجیپا ۱۳۹۵ / کد منبع ۱۱: نقره‌کار و علی‌الحسابی ۱۳۹۶ / کد منبع ۱۲: بنیادی و دیگران ۱۳۹۴ / کد منبع ۱۳: حناچی و فدایی‌نژاد ۱۳۹۳ / کد منبع ۱۴: دانشپور و شیرینی ۱۳۹۴ / کد منبع ۱۵: فلاح و دیگران ۱۳۹۶ / کد منبع ۱۶: توکلی‌نیا و دیگران ۱۳۹۴ / کد منبع ۱۷: Habibi et al. ۲۰۱۸.

- کد منبع ۱۸: A. S. Ekomadyo et al. / ۲۰۱۸ / کد منبع ۱۹: Neil A. Silberman / ۲۰۱۵ / کد منبع ۲۰: Beck D. and Hanachi and Moghimi / ۲۰۱۹ / کد منبع ۲۱: Pendlebury and Porfyriou / ۲۰۱۷ / کد منبع ۲۲: Taylor and Devaney / ۲۰۱۴ / کد منبع ۲۳: Nasser / ۲۰۱۵ / کد منبع ۲۴: Yang et al. / ۲۰۱۷ / کد منبع ۲۵: Grant / ۱۲
۱۳. کد منبع ۱: Garcia / ۲۰۱۸ / کد منبع ۲: Teder / ۲۰۱۸ / کد منبع ۳: Wang and Yang / ۲۰۱۹ / کد منبع ۴: Yue and Zhu / ۲۰۱۹ / کد منبع ۵: Gorgul et al. / ۲۰۱۷ / کد منبع ۶: Ashik et al. / ۲۰۱۴ / کد منبع ۷: Lan et al. / ۲۰۱۹ / کد منبع ۸: Ronsivalle / ۲۰۱۸ / کد منبع ۹: Ahmed et al. / ۲۰۱۴ / کد منبع ۱۰: Boeing / ۲۰۱۹ / کد منبع ۱۱: Roddier / ۲۰۱۹ / کد منبع ۱۲: Mackenzie et al. / ۲۰۱۸ / کد منبع ۱۳: Fongar et al. / ۲۰۱۹ / کد منبع ۱۴: Estévez-Mauriz et al. / ۲۰۱۷ / کد منبع ۱۵: Casademont Falguera et al. / ۲۰۲۰ / کد منبع ۱۶: Belyakova et al. / ۲۰۲۰ / کد منبع ۱۷: Zhang et al. / ۲۰۱۹ / کد منبع ۱۸: Gorgul et al. / ۲۰۱۷ / کد منبع ۱۹: Zhang et al. / ۲۰۱۹ / کد منبع ۲۰: Casademont Falguera et al. / ۲۰۲۰ / کد منبع ۲۱: Estévez-Mauriz et al. / ۲۰۱۷ / کد منبع ۲۲: Mackenzie et al. / ۲۰۱۸ / کد منبع ۲۳: Fongar et al. / ۲۰۱۹ / کد منبع ۲۴: Yang et al. / ۲۰۱۷ / کد منبع ۲۵: Grant / ۱۲
- By Purpose / ۱۴
Applied Research / ۱۵

منابع

۱. اخوان، آرمین، اسماعیل صالحی، و شیرین طغیانی. ۱۳۹۷. ارزیابی اثر محیطی عوامل فیزیکی بر زیست‌پذیری و کیفیت خیابان‌های شهری (مطالعه موردی: نادر و خیابان انقلاب شهر ساری). جغرافیا و پایداری محیط ۸ (۲): ۱۵-۲۹.
۲. بازرگان، عباس، زهره سرمد، و الهه حجازی. ۱۳۸۸. روش‌های پژوهش در علوم رفتاری. تهران: آگه.
۳. برزگران، شاهین، سحر حسنزاده، ایوب مرادخانی، و محمد داناسالم. ۱۳۹۱. بازخوانی شاخص‌های مؤثر در هویت شهری و محله‌ای. در اولین همایش منطقه‌ای معماری و شهرسازی. تهران: انتشارات پایگاه استنادی مقالات کنفرانس‌های کشور (سیویلیکا).
۴. بمانیان، محمدرضا. ۱۳۹۳. معنا و مفهوم‌شناسی شهر ایرانی-اسلامی، مبانی نظری و مصداق‌ها. شهر پایدار ۱ (۱): ۶۹-۸۸.
۵. بهزادفر، مصطفی، و ارسلان طهماسبی. ۱۳۹۲. شناسایی و ارزیابی مؤلفه‌های تأثیرگذار بر تعاملات اجتماعی، تحکیم و توسعه روابط شهروندی در خیابان‌های شهری (نمونه مورد مطالعه: سنندج). باغ نظر ۱۰ (۲۵): ۱۷-۲۸.
۶. پوراحمد، احمد، کیومرث حبیبی، و مهناز کشاورز. ۱۳۸۹. سیر تحول مفهوم‌شناسی بازآفرینی شهری به‌عنوان رویکردی نو در بافت‌های فرسوده شهری. مطالعات شهر ایرانی اسلامی ۱ (۱): ۷۳-۹۲.
۷. پورجعفر، محمدرضا، و سمانه خبیری. ۱۳۹۳. ارتقای دلبستگی مکانی در فرآیند بازآفرینی بافت‌های شهری کهن. هفت شهر ۴ (۴۵-۴۶): ۹۴-۱۰۹.
۸. تکمیل همایون، ناصر. ۱۳۹۳. تاریخ اجتماعی و فرهنگی تهران: از آغاز تا دارالخلافه ناصری، جلد ۱. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
۹. توکلی‌نیا، جمیله، حسین بهبودی مقدم، سامان حیدری، و عزت‌الله زمانی. ۱۳۹۴. سنجش میزان رضایت از هویت مکانی شهروندان مطالعه موردی: محله سنگلج، منطقه ۲۱ شهر تهران. ارائه شده در پنجمین کنفرانس بین‌المللی توسعه پایدار و عمران شهری.
۱۰. حبیبی، رعناسادات. ۱۳۸۷. تصویرهای ذهنی و مفهوم مکان. هنرهای زیبا (۳۵): ۳۹-۵۰.
۱۱. حبیبی، سیدمحسن، شهره عزتیان، و عنایت‌اله محقق نسب. ۱۳۹۷. آموزه‌های مشارکت کودکان در فرآیند طراحی فضای شهری دوستدار کودک (مطالعه موردی: شهر سده لنجان). فصلنامه مطالعات شهری ۸ (۲۹): ۱۱۱-۱۲۰.
۱۲. حبیبی، کیومرث، احمد پوراحمد، و ابوالفضل مشکینی. ۱۳۸۶. بهسازی و نوسازی بافت‌های کهن شهری. تهران: انتخاب، دانشگاه کردستان و سازمان عمران و بهسازی شهری.
۱۳. حسینی، سید هادی، و خدیجه باقریان. ۱۳۹۳. تحلیلی بر مؤلفه‌های سازنده کیفیت زندگی در شهر نوشهر. آمایش محیط ۷ (۲۷): ۵۵-۷۸.
۱۴. خنای، پیروز، و سمیه فدایی‌نژاد. ۱۳۹۳. بررسی و تبیین سیر تحول سیاست‌ها و برنامه‌های حفاظت از میراث فرهنگی،

- بازه زمانی سال ۱۳۵۷ تا ۱۳۹۱. دوفصلنامه مطالعات معماری ایران ۱ (۵): ۲۱-۳۷.
۱۶. حیدرزاده، نادیا. ۱۳۹۰. اصول عمومی و رهنمودهای طراحی شهری معطوف به فعالیت‌ها و اجراهای هنر در محله‌های فرهنگی. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد شهرسازی. دانشگاه شهید بهشتی.
۱۷. دانشپور، عبدالهادی، و الهام شیری. ۱۳۹۴. عناصر کالبدی کارکردی شکل‌دهنده به هویت بافت تاریخی شهر ایرانی اسلامی. نقش جهان ۱۸ (۱): ۱۷-۲۵.
۱۹. زمانی، بهادر، و سارا شمس. ۱۳۹۳. ضرورت اتخاذ رویکرد محله‌مبنا در احیای بافت‌های تاریخی شهرها. هفت شهر ۴ (شماره ۴۵ و ۴۶): ۷۲-۹۳.
۲۰. ۲۱. زیاری، کرامت‌الله، مرتضی شعبانی کوچصفهانی، و شیوا یزدچی. ۱۳۹۱. برنامه‌ریزی کاهش آسیب‌پذیری بافت‌های دارای هویت تاریخی در مقابل زلزله (نمونه موردی: محله امامزاده یحیی از منطقه ۱۲ شهر تهران). در دومین کنفرانس ملی مدیریت بحران، تهران.
۲۲. شبانی، امیرحسین، و محمدسعید ایزدی. ۱۳۹۶. بومی‌سازی بازآفرینی یکپارچه شهری بافت‌های تاریخی شهر اسلامی. پژوهش‌های معماری اسلامی ۵ (۲): ۱۵۰-۱۶۸.
۲۳. شفیعی دستجردی، مسعود، و پیمان مرادیان بروجنی. ۱۳۹۴. مدلسازی روش مکان‌گزینی در بازآفرینی محلات فرسوده شهری (مطالعه موردی: محدوده زینبیه اصفهان). اقتصاد و مدیریت شهری ۳ (۱۲): ۱۳۷-۱۵۴.
۲۴. شوای، فرانسواز. ۱۳۷۵. شهرسازی، واقعیات و تخیلات. ترجمه‌ی سید محسن حبیبی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۲۵. طاهرخانی، حبیب‌الله، و محمد مهدی متوسلی. ۱۳۸۵. مدیریت بافت تاریخی ایران (چالش‌ها و راهبردها). مدیریت شهری (۱۸): ۹۶-۱۰۷.
۲۶. طبرسا، محمدعلی، و هاله حاجی‌ها. ۱۳۹۵. خلق فضاهای با کیفیت شهری پیاده‌مدار با رویکرد مکان‌سازی (نمونه مطالعه: خیابان شهرداری تهران). پژوهش‌های نوین علوم جغرافیایی (۲): ۱-۲۲.
۲۷. عارفی، مهیار. ۱۳۹۶. کاوش در مفهوم مکان‌سازی نیازها، فرصت‌ها و دارایی‌ها. ترجمه‌ی الهه پژوتن. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی، شرکت عمران و بهسازی شهری.
۲۸. عزیززی، محمدمهدی، و بهاره بهرا. ۱۳۹۶. نقش پروژه‌های محرک توسعه در بازآفرینی بافت مرکزی شهرها، نمونه مطالعاتی: بافت تاریخی شهر یزد. معماری و شهرسازی (هنرهای زیبا) ۲۲ (۴): ۵-۱۶.
۲۹. عزیززی، محمدمهدی، و بهاره بهرا. ۱۴۰۰. ارزیابی اثرات پروژه‌های محرک توسعه در محله‌های شهری (نمونه مورد مطالعه: محله گودال مصلی، شهر یزد). فصلنامه مطالعات شهری ۱۰ (۳۷): ۵۷-۷۰.
۳۰. عنبری، موسی. ۱۳۹۱. بررسی زمینه‌ها و راهکارهای ارتقای نشاط اجتماعی در ایران. تهران: دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، پاییز ۹۱.
۳۱. فلاحت، محمدصادق، لیلا کمالی، و صمد شهیدی. ۱۳۹۶. نقش مفهوم حس مکان در ارتقای کیفیت حفاظت معماری. باغ نظر ۱۴ (۴۶): ۱۵-۲۲.
۳۲. کاشی، حسین، و ناصر بنیادی. ۱۳۹۴. تبیین مدل هویت مکان-حس مکان و بررسی عناصر و ابعاد مختلف آن، نمونه موردی: پیاده‌راه شهر ری. هنرهای زیبا-معماری و شهرسازی ۱۸ (۳): ۴۳-۵۲.
۳۳. کریمی‌زاده اردکانی، سمیه، منصور حقیقیان، و رضا اسماعیلی. ۱۳۹۴. تبیین جامعه‌شناختی تأثیر توسعه محله‌محوری در اداره کلان شهر تهران (مورد مطالعه محله‌های ازگل، جنت‌آباد، حکیمیه، خانی‌آباد نو). پژوهش و برنامه‌ریزی شهری (۲۰): ۹۹-۱۲۰.
۳۴. کلانتری خلیل‌آباد، حسین، و احمد پوراحمد. ۱۳۸۴. فنون و تجارب برنامه‌ریزی مرمت بافت تاریخی شهرها. تهران: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی.
۳۵. کومله، مصطفی، و فاطمه علمباز. ۱۳۹۲. نقش خاطره جمعی در باززنده‌سازی بافت‌های شهری. هنرهای زیبا، معماری و شهرسازی ۱۸ (۴): ۷۲-۹۲.
۳۶. گروت، لیندا، و دیوید وانگ. ۱۳۸۸. روش‌های تحقیق در معماری. ترجمه‌ی دکتر علیرضا عینی‌فر. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۳۷. گل، یان، و برجیت سوار. ۱۳۹۴. چگونه زندگی همگانی را مطالعه کنیم. ترجمه‌ی مصطفی بهزادفر و محمد و احمد رضایی ندوشن. تهران: موسسه علم معمار روپال.
۳۸. محتشم امیری، سعیده. ۱۴۰۰. نگاهی بر مفهوم مدنی بالطبع بودن انسان و تأثیر آن بر روند شهرنشینی. در ششمین

- همایش ملی معماری و شهر پایدار. تهران.
۳۹. محمدمرادی، اصغر. ۱۳۹۶. احیای بافت قدیم شهرها (مروری بر تجارب) (ارائه راهبردها و ضوابط برای حفاظت و احیای بافت قدیم شهرهای ایران). تهران: نشر انتشارات دانشگاه تهران به سفارش معاونت معماری و شهرسازی وزارت راه و شهرسازی.
۴۰. مدن، کاتلین. ۱۳۹۸. چگونگی تحول یک مکان راهنمایی برای آفرینش فضاهای همگانی موفق. ترجمه‌ی مصطفی بهزادفر و ابوالفضل قربانی. تهران: پرهام نقش.
۴۱. مدنی‌پور، علی. ۱۳۷۹. طراحی فضای شهری، نگرشی بر فرآیندی اجتماعی مکانی. ترجمه‌ی فرهاد مرتضایی. تهران: انتشارات شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری.
۴۲. مطلبی، مسعود، و محمدمهدی نادری. ۱۳۸۸. بررسی تطبیقی مفهوم آرمانشهر در اندیشه سیاسی اسلام، ایران و غرب. مطالعات سیاسی ۲ (۶): ۱۲۵-۱۴۶.
۴۳. مطهری، مرتضی. ۱۳۸۷. مجموعه آثار، جلد ۲۵. تهران: صدرا.
۴۴. مطهری‌راد، مه‌ری. ۱۳۹۶. مؤلفه‌های مؤثر بر ادراک و ارتباط بصری در منظر شهری تاریخی. هفت شهر (۵۵-۵۶): ۵۳-۶۲.
۴۵. مظفری، سید محمد. ۱۳۹۹. فصلنامه الهیات و حقوق (۳). زیر نظر صادق لاریجانی.
۴۶. معتمدی، محسن. ۱۳۸۱. جغرافیای تاریخی تهران. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
۴۷. مهندسین مشاور آرمانشهر. ۱۳۸۶. طرح راهبردی بافت فرسوده یزد، دوره اول، دوم و چهارم، نظری، اجتماعی و اقتصادی.
۴۸. مهندسین مشاور باوند. ۱۳۸۹. طرح منظر شهری محله عودلاجان منطقه ۱۲ تهران.
۴۹. مهندسین مشاور نقش پیراوش. ۱۳۸۴. طرح راهبردی - ساختاری بافت قدیم تهران. گزارش منتشر نشده.
۵۰. ناصر بنیادی، بهروز نوید، گلریز فرزام فر. ۱۳۹۴. ارتقای کیفی سیما و منظر شهری با تأکید بر نقش مناظر فرهنگی در آن، نمونه موردی: مسیر عزاداری در محدوده محلات ششگانه اردبیل. ارائه شده در سومین کنگره بین‌المللی عمران، معماری، و توسعه شهری.
۵۱. نصر، سید حسین. ۱۳۸۹. هنر و معنویت اسلامی. ترجمه‌ی رحیم قاسمیان. تهران: حکمت.
۵۲. نقره‌کار، عبدالحمید، و مهران علی‌الحسابی. ۱۳۹۶. تحقق‌پذیری هویت در معماری و شهرسازی. تهران: فکر نو.
۵۳. نقی‌زاده، محمد. ۱۳۹۰. ریشه‌های شهر اسلامی در متون اسلامی. ماهنامه کتاب ماه هنر (۱۵۵): ۱۲-۲۶.
۵۴. نوری، علی. ۱۳۹۹. مشارکت مردمی، مفهوم و انواع. جامعه‌شناسان جوان. ۲۳ خرداد.

References

- References
- Ahmed, B., R. Hasan, and K. M. Maniruzzaman. 2014. Urban Morphological Change Analysis of Dhaka City, Bangladesh, Using Space Syntax. *ISPRS International Journal of Geo-Information* 3(4): 1412-1444.
- Akhavan, A., E. Salehi, and S. Toghiani. 2018. Evaluating the Effect of Environmental -Physical Factors on the Livability and Quality of Urban Streets (Case Study: Nader and Enghelab Streets in Sari City). *Geography and Environmental Sustainability* 8(2):15 -29.
- Anand, J., B. Taylor, L. Montgomery, O. Bakircioglu, C. Harper, J. Devaney, and D. Nejbir. 2014. A Review of the Adult Safeguarding Framework in Northern Ireland, the UK, Ireland and Internationally. *Commissioner of Older People Northern Ireland*.
- Anand, J., E. Begley, M. O'Brien, B. Taylor, and C. Killick. 2013. Conceptualising Elder Abuse Across Local and Global Contexts: Implications for Policy and Professional Practice on the Island of Ireland'. *Journal of Adult Protection* 15(6): 280-289.
- Arefi, Mahyar. 2016. Exploring the Concept of Location of Needs, Opportunities and Assets. Translated by Elahe Pejutan. Tehran: Cultural Research Office, Urban Development and Construction Company.
- Armanshahr Consulting Engineers. 2007. The Strategic Plan of Obsolescence Texture of Yazd, Volume. I, II and IV, Theoretical, Social and Economic.
- Ashik, F. R., S. A. Mim, and M. N. 2020. Towards Vertical Spatial Equity of Urban Facilities: An Integration of Spatial and Aspatial Accessibility. *Journal of Urban Management* 9(1): 77-92.
- Bamania, Mohammadreza. 2013. Meaning and Conceptology of the Iranian-Islamic City: Theoretical

Foundations and Examples. *Shahr-e-Paydar* 1 (1): 69-88.

10. Bavand Consulting Engineers. 2000. Urban Landscape Design of Oudlajan Neighborhood, District 12 of Tehran.
11. Bazargan, Abbas, Zohre Sarmad, and Elahe Hejazi. 2018. *Research Methods in Behavioral Sciences*. Tehran: Agah.
12. Beck, D., and S. Brooks. 2019. Social Enterprise and the Development of Cultural Heritage Assets as Catalysts for Urban Placemaking. In *New Metropolitan Perspectives: Local Knowledge and Innovation Dynamics Towards Territory Attractiveness Through the Implementation of Horizon/E2020/Agenda2030–Volume 2* (pp. 308-315). Springer International Publishing.
13. Behzadfar, Mostafa and Arslan Tahmasebi. 2013. Recognition and Assessment of Influential Elements on Social Interaction (Strengthening and Improving Citizen Communication in Urban Open Spaces, Model City of Sanandaj). *Bagh-e Nazar* 10 (25): 17-28.
14. Belyakova, N.V. E. A. Petrova, A. V. Romanova, and N. N. Akimova. 2020. Professional Self-Fulfillment Process of Student-Athletes at the Stage of Retiring from Elite Sport. 32-34.
15. Boeing, G. 2019. Spatial Information and the Legibility of Urban Form: Big Data in Urban Morphology. *International Journal of Information Management* (56): 102013.
16. Casademont-Falguera, J., X. Feu-Gelis, Ò. Prieto-Flores. 2020. Citizenship, Education, and Political Crisis in Spain and Catalonia: Limits and Possibilities for the Exercise of Critical Citizenship at School. *The Palgrave Handbook of Citizenship and Education*, 227-242.
17. Costamagna, F., R. Lind, and O. Stjernström. .2019. Livability of Urban Public Spaces in Northern Swedish Cities: The case of Umeå. *Planning Practice & Research* 34(2): 131 -148.
18. Courage, Cara, and Anita McKeown. 2018. *Creative Placemaking: Research, Theory and Practice*. 10.4324/9781315104607.
19. Ekomadyo, A S, A. Riyadi, S. Rusli, S. Nuzzela, and S. Yuliar. 2018. Local Wisdom for Social Learning: Case of Rumah Sahabat Salman the Indonesian J. of Science and Technology (IJoST) (forthcoming).
20. Estévez-Mauriz, L., J. A. Fonseca, C. Forgaci, and N. Björling. .2017. The Livability of Spaces: Performance and/or Resilience? Reflections on the Effects of Spatial Heterogeneity in Transport and Energy Systems and the Implications on Urban Environmental Quality. *International Journal of Sustainable Built Environment* 6(1): 1-8.
21. Fongar, Claudia, Thomas Randrup, Björn Wiström, and Ingjerd Solfeld. 2019. Public Urban Green Space Management in Norwegian Municipalities: A Managers' Perspective on Place-Keeping. *Urban Forestry & Urban Greening* (44): 126438.
22. Garcia, T., and H. Stickler.2018. AIA.
23. Gorgul, Ercument, Lucy Luo, Sitong Wei, and Charles Pei. 2017. Sense of Place or Sense of Belonging? Developing Guidelines for Human-Centered Outdoor Spaces in China that Citizens Can be Proud of. *Procedia Engineering*. 198. 517-524. 10.1016/j.proeng.2017.07.106.
24. Gorgul, Ercument, Lucy Luo, Sitong Wei, and Charles Pei. 2017. Sense of Place or Sense of Belonging? Developing Guidelines for Human-centered Outdoor Spaces in China that Citizens Can be Proud of. *Procedia Engineering*. 198. 517-524. 10.1016/j.proeng.2017.07.106.
25. Grant, J. 2006. *Planning the Good Community: New Urbanism in Theory and Practice*. London: Routledge.
26. Grote, Linda, and David Wang. 2018. *Research Method in Architecture*. Translated by Alireza Einifar. Tehran: University of Tehran Press.
27. Habibi, Kiyomarth, Ahmad Pourahmad, and Abolfazl Meshkini. 2007. *Improvement and Renovation of Old Urban Structures*. Tehran: Entekhab, University of Kurdistan and Civil and Urban Improvement Organization.
28. Habibi, Ranasadat. 2008. Mental Images and the Concept of Place. *Honar-ha-ye-Ziba* (35).
29. Habibi, Seyyed Mohsen, Shohreh Ezzatian, Enayatollah Mohagheq Nasab. 2018. Teachings of Children's Participation in the Process of Designing a Child-Friendly Urban Space (Case Study: Sedeh Lanjan City). *Quarterly Journal of Urban Studies* 8(29): 111-120.
30. Hallowey, I. 1995. *Basic Concepts for Qualitative Research*. London: Blackwell.
31. Hanachi, Pirooz, and Leila Moghimi. 2017. The Role of Physical-Visual Identity Architectural Elements of Historical Neighbourhoods as Factors for Their Sustainability. *Current World Environment* (12): 308-316.
32. Heydarzadeh, Nadia. 2018. *General Principles and Guidelines of Urban Design Aimed at Art Activities and Performances in Cultural Neighborhoods*. Master of Urban Planning. Shahid Beheshti University.

33. Hosseini, Seyyed Hadi, and Khadijah Bagharian. 2013. An Analysis of the Components of Quality of Life in Nowshahr. *Environmental Based Territorial Planning* 7 (27): 55-78.
34. Huston, Simon, Reyhaneh Rahimzad, and Ali Parsa. 2015. Smart Sustainable Urban Regeneration: Institutions, Quality and Financial Innovation. *Cities* (48): 66-75.
35. Kalantari Khalilabad, Hossein, and Ahmad Pourahmad. 2014. Techniques and Experiences of Planning the Restoration of the Historical Fabric of Cities. Tehran: Iranian Students Book Agency.
36. Kashi, Hossein, and Nasser Bonyadi. 2014. Explaining the Place Identity Model - Sense of Place and Examining its Different Elements and Dimensions, A Case Example: Shahr Ray's Sidewal. *Honar-ha-ye-Ziba, Memari-va-Shahrsazi* 18 (3): 43-52.
37. Lan, F., X. Gong, H. Da, and H. Wen. 2019. How Do Population Inflow and Social Infrastructure Affect Urban Vitality? Evidence from 35 Large- and Medium-Sized Cities in China. *Cities* (Article in Press): 1-12.
38. MacKenzie, M. B., K. A. Abbott, and N. L. Kocovski. 2018. Mindfulness-Based Cognitive Therapy in Patients with Depression: Current Perspectives. *Neuropsychiatric Disease and Treatment* (14): 1599-1605.
39. Madanipour, Ali. 2000. *Urban Space Design, An Attitude Towards a Spatial Social Process*. Translated by Farhad Mortezaei. Tehran: Urban Planning and Processing Company Publications.
40. McDonald, S., M. Naglis, and M. Vida. 2009. Urban Regeneration for Sustainable Communities: A Case Study. *Baltic Journal on Sustainability* 15(1): 49-59.
41. Mohammad Moradi, Asghar. 2016. *Reviving the Old Fabric of Cities (A Review of Experiences) (Providing Strategies and Criteria for the Protection and Revitalization of the Old Fabric of Iranian Cities)*. Tehran: University of Tehran Press under the Order of the Vice-Chancellor of Architecture and Urban Development of the Ministry of Roads and Urban Development.
42. Mohtsham Amiri, Saeede. 2021. A Look at the Civil Concept of Human Nature and Its Impact on the Process of Urbanization. In 6th National Conference on Architecture and Sustainable City. Tehran.
43. Motahari, Morteza. 1998. *Collection of Works, Vol. 25*. Tehran: Sadra.
44. Motallebi, Masoud, and Mohammad Mahdi Naderi. 2018. Comparative Study of the Concept of Utopia in the Political Thought of Islam, Iran and the West. *Political Studies* 2 (6): 125-146.
45. Motamedi, Mohsen. 2002. *Historical Geography of Tehran*. Tehran: Iran University Press (IUP).
46. Mozafari, Seyyed Mohammad. 2019. *Theology and Law Quarterly* (3). Under the Supervision of Sadegh Larjani.
47. Naghizadeh, Mohammad. 2011. The Roots of the Islamic City in Islamic Texts. *Ketab- Mah-e Honar* (155): 12-26.
48. Naqsh Piravosh Consulting Engineers. 2014. *Strategic-Structural Plan of Tehran's Old Structure*. Unpublished Report.
49. Nasr, Seyyed Hossein. 2010. *Islamic Art and Spirituality*. Translated by Rahim Ghasemian. Tehran: Hekmat.
50. Nasser, N. 2015. Reconceptualising the Muslim Neighbourhood: Claims for Space, Identity and Citizenship in the West. *Contemporary Islam* 9(3): 241-246.
51. Neil Asher Silberman. 2015. *Managing Cultural Heritage: An International Research Perspective*, *Heritage & Society* 8 (2): 192-194.
52. Noghrekar, Hamid, and Mehran Ali Al-Hashabi. 2016. *Realization of Identity in Architecture and Urban Planning*. Tehran: Fekr-e No.
53. Nouri, Ali. 2019. People's Participation, Concept and Types. *Young Sociologists*. June 23.
54. Pendlebury, John, and Heleni Porfyriou. 2017. Heritage, Urban Regeneration and Place-Making. *Journal of Urban Design* (22)4: 429-432.
55. Pourahmad, Ahmad, Kiyomarth Habibi, and Mahnaz Keshavarz. 2009. Evolution of the Concept of Urban Regeneration as a New Approach in Dilapidated Urban Contexts. *Iranian Islamic City Studies* 1 (1): 73-92.
56. Roberts, P., and H. Sykes. 2000. *Urban Regeneration: Handbook*, London. Sage Publications.
57. Roddier, M. 2019. The Semiopathic City: Notes on Urban Legibility [Erkennbarkeit]. *New Writing* 16(4): 462-483.
58. Ronsivalle, D. 2018. Cities and Skills for Integration: What Can Urban Planning Do? Experiences and Reflections between Public Spaces and Collective Interest for Urban and Community (Smart) Resilience. In *Proceedings of 4th International Forum on Research and Technologies for Society and Industry*, Palermo: IEEE.

59. RUDI 2011. Place Making 2010/11: Celebrating Quality and Innovation in Urban Life, Retrieved from: www.rudi.net
60. Shway, Francois. 1996. Urbanization, Facts and Imaginations. Translated by Seyyed Mohsen Habibi. Tehran: University of Tehran Press.
61. Silberberg, S. 2013. Places in the Making: How Place Making Builds Places and Communities. MIT Department of Urban Studies and Planning, Retrieved from www.dusp.mit.edu.
62. Tabarsa, Mohammad Ali, and Hale Hajiha. 2015. Creating High-Quality Pedestrian-Oriented Urban Spaces with a Place-Making Approach (Study Example: Tehran Shahr-dari Street). *New Researches in Geographical Sciences* (2): 1-22.
63. Taherkhani, Habibullah, and Mohammad Mahdi Motosali. 2015. Management of Iran's Historical Context (Challenges and Strategies). *Urban Management* (18): 96-107.
64. Takmil Homayoun, Nasser. 2013. Social and Cultural History of Tehran: From the Beginning to the Naseri Caliphate, Volume 1. Tehran: Cultural Research Office.
65. Teder, Maria Eggertsen. 2018. From Outsideness to Insideness- Placemaking in Public Space. Doctoral Thesis, Department of Architecture and Planning, NTNU.
66. Wang, H., and Y. Yang. 2019. Neighbourhood Walkability: A Review and Bibliometric Analysis. *Cities* (93): 43-61.
67. Yang, Y., Y. Jie, Z. Bo, Q. Yuexi, and Z. Guangyuan. 2017. Analysis of the Development of the Commercial Space Around Metro Stations in Urban Core Areas Based on Place Making: A Case Study of Chunxi Road Metro Station in Chengdu. *Journal of Landscape Research* 9(6): 7-12.
68. Yue H, Zhu X. 2019. Exploring the Relationship Between Urban Vitality and Street Centrality Based on Social Network Review Data in Wuhan, China. *Sustainability* 11(16): 43-56.
69. Zhang, W., A. Almgren, V. Beckner, J. Bell, J. Blaschke, C. Chan, and M. Zingale. 2019. AMReX: A Framework for Block-Structured Adaptive Mesh Refinement. *The Journal of Open-Source Software* 4(37): 1370.
70. Ziari, Karamatullah, Morteza Shabani Kochsefahani, and Shiva Yazdachi. 2013. Planning to Reduce the Vulnerability of Structures with Historical Identity Against Earthquakes (Case Example: Imamzadeh Yahya Neighborhood from the 12th District of Tehran). In *Second National Crisis Management Conference*, Tehran.

**The foundations of the Islamic idea of place-making,
the basis of participation in the regeneration of the
historical context**

Fatemeh Haddad Adel

Phd Candidate in Urban planning, School of Architecture and Environmental Design, University of Science and Technology, Tehran, Iran

Asghar Mohammad Moradi

(Corresponding Author)

Email: asghar.m.moradi92@gmail.com

Professor, Department of Restoration, School of Architecture and Environmental Design, University of Science and Technology, Tehran, Iran

Mehran Alalhesabi

Associate Professor, Department of Urban Planning, School of Architecture and Environmental Design, University of Science and Technology, Tehran, Iran

Received: 1401/07/10

Accepted: 1401/12/23

Abstract

Islamic-Iranian urban planning is one of the most important topics and concerns of thinkers who consider the buildings and spaces of the city as a place in line with human behavior and his spiritual and spiritual excellence and address the physical characteristics of the desired city from the perspective of Islam. According to the comprehensive teachings of the religion of Islam in the Utopia promised to the righteous people of the earth and its characteristics; It is understood that man with his civic nature will reach peace through participatory urban planning, and one of the important characteristics of a good public space is participation. The identity crisis caused by the damage to the historical contexts weakens the sense of human dependence on the environment and his civic character, and as a result, reduces social participation. In this article, by examining the physical criteria desired by Islam in the field of re-creation of historical textures, in the historical neighborhood of Oudlajan, Tehran, as a sample of studies where re-creation measures have been carried out and the presence of people in the context was weak after the measures; With the aim of investigating and studying the relationship between the indicators of “participation-based localization in the recreation of historical textures” as a factor of creating “local attachment” and “participation” using mixed research (quantitative and qualitative) using a descriptive-analytical method based on the methods of content analysis of library documents and quantitative cross-sectional survey (asking experts) and the people of Oudlajan neighborhood) and qualitative (systematic observations of the texture), has investigated the foundations of the Islamic idea of place-making based on participation in the recreation of historical textures. The data analysis was done by descriptive and inferential statistics method, the normality of the data was done by Kolmogorov-Smirnov test and hypothesis testing was done by Spearman correlation coefficient and structural equations by PLS method and modeling by SmartPLS3 software. Validity was verified by professors and reliability was checked by reaching theoretical saturation point and

Cronbach's alpha coefficient. After successfully passing all structural model tests including path coefficients (beta) and its significance (T-Value), coefficient of determination index (R²), predictive correlation index (Q²), influence intensity index (F²) and colinearity index (VIF) for two groups of people and experts with High reliability verification and modeling were presented. Then, through the systematic observation of each research index and expert qualitative analysis, the results were reviewed and generalized and a general model was presented. Based on the findings of the research, it was determined that the human-oriented and place-oriented spaces bound to the values of the religion of Islam and the originality of the historical context, through the location of the participation based on the context and increasing the social participation resulting from it in the process of re-creation, will lead to the preservation of the historical context and its Iranian-Islamic existence and increase the spatial attachment and participation.

key words: the Iranian-Islamic city, the natural civic nature of human beings, regeneration of historical contexts, participation-base place making

